

**TARIM İŞLETMELERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**2025 YILI
TOHUMCULUK
SEKTÖR RAPORU**

**TARIM İŞLETMELERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**2025 YILI
TOHUMCULUK SEKTÖR RAPORU**

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	4
2. Dünyada Tohumculuk Sektörünün Görünümü.....	4
2.1. Dünya Tohumculuk Endüstrisinin Gelişimi.....	4
2.2. Dünya Tohum Pazarı.....	5
3. Uluslararası Tohum Ticareti.....	5
4. Türkiye’de Tohumculuk Sektörünün Görünümü.....	6
4.1. Türkiye Tohumculuk Endüstrisinin Gelişimi.....	6
4.2. Türkiye Tohum Ticareti.....	7
4.3. Türkiye Tohum Dış Ticareti.....	8
4.4. Dünya ve Türkiye Tohum Ticaretinin Karşılaştırılması.....	9
4.5. Türkiye’nin Sertifikalı Tohum İhtiyacı ve Karşılanma Oranları.....	10
5. TIGEM’in Sektör İçindeki Yeri.....	14
5.1. TIGEM’in Kuruluşu.....	14
5.2. TIGEM’in Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları.....	15
5.3. TIGEM’de Tohumculuk Faaliyetinin Gelişimi.....	15
5.4. Ülkemiz Çiftçilerinin Sertifikalı Tohum Kullanımının Artırılmasına İlişkin Yürütülen Faaliyetler.....	16
5.5. TIGEM’in Sertifikalı Tohum Üretimini Yaptığı Bitki Türleri.....	17
5.5.1 Serin İklim Tahılları.....	17
5.5.1.1. Buğday Üretimi.....	21
5.5.1.2. Arpa Üretimi.....	23
5.5.1.3. Tritikale Üretimi.....	25
5.5.1.4. Yulaf Üretimi.....	26
5.5.2 Sıcak İklim Tahılları:.....	29
5.5.3 Yem Bitkileri.....	29
5.5.4 Yağlı Tohumlar.....	31
5.5.5 Yemelik Tane Baklagiller.....	32
5.5.6 Kenevir Üretimi:.....	33
5.5.7 TIGEM Özel Sektör İşbirliğine Dayalı Tohum Üretim Faaliyetleri.....	34
5.5.8 Bahçe Bitkileri.....	34
5.5.9 Mirasımız Yerel Tohum Projesi.....	35
5.5.10 Sertifikasyon Laboratuvarı Faaliyetleri.....	35
5.5.11 AR-GE Faaliyetleri.....	35
6. Teşebbüsün Yerli ve Uluslararası Rakipleriyle Veya Benzer Faaliyet Gösteren Kuruluşlarla Karşılaştırılmaları.....	36
6.1. TIGEM’in Benzer Faaliyet Gösteren Yerli Kuruluşlarla Karşılaştırması.....	36
6.2. TIGEM’in Ülkemiz Tohumculuk Sektörü İçerisindeki Önemi.....	36

TABLolar

Tablo 1. Tohum Ticaret Hacmi Yüksek Seçilmiş 15 Ülkenin İhracat ve İthalat Değerleri	5
Tablo 2. Türkiye'nin İthal Ettiği Tohum Miktarı (ton) ve Değerleri (1.000 USD).....	8
Tablo 3. Türkiye'nin İhraç Ettiği Tohum Miktarı (ton) ve Değerleri (1.000 USD)	9
Tablo 4. Türkiye'nin Tohum İthalat ve İhracat Değeri (1.000 USD)	10
Tablo 5. Türkiye Tarım Arazilerinin Ekiliş Alanlarına Göre Dağılımı.....	11
Tablo 6. Türkiye Sertifikalı Tohum İhtiyaçları (ton) (2025).....	12
Tablo 7. Türkiye Tohum Satış Miktarları (ton)	13
Tablo 8. Türkiye'de Sertifikalı Tohum Üretimleri	14
Tablo 9. Türkiye Buğday ve Arpa Tohumu Dağıtım Miktarları (ton).....	18
Tablo 10. TİGEM Buğday ve Arpa Tohumu Dağıtım Miktarları * (ton).....	18
Tablo 11. İşletmeler İtibariyle Ekilişler Üzerine Düşen Yağış Miktarı.....	20
Tablo 12. TİGEM İşletmeler İtibariyle Buğday Üretimi.....	21
Tablo 13. TİGEM Mahsul Buğday Üretimi.....	22
Tablo 14. TİGEM Arpa Üretimi	23
Tablo 15. İşletmeler İtibariyle Arpa Üretimi.....	24
Tablo 16. İşletmeler İtibariyle Tritikale Üretimi	25
Tablo 17. TİGEM Tritikale Üretimi.....	25
Tablo 18. İşletmeler İtibariyle Yulaf Üretimi.....	26
Tablo 19. TİGEM Yulaf Üretimi	26
Tablo 20. TİGEM'de Üretimi Yapılan Hububat Tohumu Çeşitleri (2025).....	27
Tablo 21. Türkiye Hibrit Mısır Tohumu Dağıtım Miktarı (ton)	29
Tablo 22. TİGEM Hibrit Mısır Tohumu Dağıtım Miktarı (ton).....	29
Tablo 23. Türkiye Yem Bitkileri Ekim Alanları (2025).....	30
Tablo 24. TİGEM Yem Bitkileri Tohum Dağıtım Miktarları (ton).....	31
Tablo 25. Türkiye Yağlı Tohum Dağıtım Miktarları (ton)	31
Tablo 26. Türkiye Nohut ve Mercimek Tohum Dağıtım Miktarları (ton)	32
Tablo 27. TİGEM Nohut ve Mercimek Tohum Dağıtım Miktarları (ton)	33
Tablo 28. Kenevir Üretim Verileri	33
Tablo 29. TİGEM'de Yetiştirilen Yem Bitkileri ve Nohut, Mercimek, Soya Tohum Çeşitleri (2025).....	34

GRAFİKLER

Grafik 1. Dünya Tohum İhracatı (Milyon USD)	6
Grafik 2. Dünya Tohum İthalatı (Milyon USD)	6
Grafik 3. Türkiye'nin Tohum İthalat ve İhracat Değeri (1.000 USD)	10
Grafik 4. Sertifikalı Hububat Tohumluğu Dağıtımı	18

TARIM İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (TIGEM) TOHUMCULUK SEKTÖR RAPORU

1. GİRİŞ

Dünya üzerindeki 8 milyarı aşan nüfusun sağlıklı bir şekilde yaşamını sürdürebilmesi için ihtiyaç duyulan miktarda gıdayı alması, yeterli ve dengeli beslenmesi, gıda güvenliğinin ve güvenilirliğinin sağlanması son derece önemlidir. Bu durum tarım sektörünün önemi ni her zamankinden daha fazla ön plana çıkarmaktadır.

Tohum, gıda zincirinin ilk halkasını, biyolojik ve kültürel çeşitliliğin ise temelini oluşturur. Sertifikalı tohum fiziksel, biyolojik ve genetik değerler bakımından özellikleri belirlenen ve resmi makamlarca bu özellikleri belgelenen materyal demektir. Bitkisel üretim materyali olan tohum, ülkelerin tarım sektörleri için stratejik bir öneme sahiptir. Günümüzde tohum sadece tarımsal bir girdi değil, aynı zamanda ileri teknoloji kullanılarak elde edilen ve yüksek gelir getiren, ekonomik değere ve stratejik öneme sahip bir üründür.

Sertifikalı tohum, verimliliğin ve üretim miktarının artırılmasında, üretim maliyetinin düşürülmesinde tarım sektörünün en temel ve en önemli girdisidir. Üretim miktar ve verimin artırılması için yetiştirme tekniği metotları, arazi ıslahı, sulama, mekanizasyon, gübreleme, tarımsal mücadele tekniklerinin uygulanmasıyla birlikte tarım yapılan bölgeye uyumlu kaliteli tohum çeşitlerinin kullanılması gerekmektedir. Sertifikalı tohumluğun verimi artırmadaki payının hububat ve baklagiller gibi kendine döllen bitkilerde %20–30 seviyesinde, mısır ve ayçiçeği gibi yabancı döllen bitkilerde ise %100'lerin üzerinde olduğu bilimsel araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Düşük vasıflı tohum kullanımı sadece verimi değil, mahsul içindeki karışım unsurlarının oranına bağlı olarak üretilecek mahsul kalitesini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum ürünün pazar değerinin ve elde edilecek gelirin düşmesine de neden olmaktadır. Sertifikalı tohumların, ekim arazisinin temiz olması ve fiziksel karışımın önlenmesi şartıyla buğday, arpa, yulaf, fasulye, yem bitkileri gibi kendine döllen bitkilerde 3 yılda bir, ayçiçeği ve mısır gibi yabancı döllen bitkilerde ise her yıl yenilenmesi gerekir. Bir tarımsal girdi olarak tohumluğun genetik potansiyeli verimi belirleyen temel unsurlardan birisidir.

2. DÜNYA TOHUMCULUK SEKTÖRÜNÜN GÖRÜNÜMÜ

2.1. Dünya Tohumculuk Endüstrisinin Gelişimi

Tarımın keşfi insanlık tarihindeki en önemli dönemeçlerden biridir ve tohum mübadelesi de bu tarihe eşlik etmiştir. Ancak ticari amaçlı tohum alışverişi son birkaç yüzyıla dayanmaktadır. Yüzyıllardır mahsulden ayrılan ürün tohum olarak kullanılıyordu, 19 uncu yüzyıldan itibaren ABD ve bazı AB ülkelerinde nitelikli tohum üretimi ve kullanımına başlanılarak, tohum ticari bir değer kazanmıştır. 20 nci yüzyılın ilk çeyreğinden sonra gelişmiş ülkelerde tohumculuk kuruluşları yaygınlaşmış ve 1970'lerden sonra Ar-Ge konusunda önemli yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde verim ve kalite yönüyle öne çıkan yeni bitki çeşitleri geliştirilmiştir.

Dünya tohumculuğunun gelişmesinde bilimsel ve teknolojik gelişmeler daima önemli ve belirleyici olmuştur. 19 uncu yüzyılda temelleri atılan genetik bilimi, sistematik bitki ıslahı ve çeşit geliştirme faaliyetlerine giden yolu açmıştır. 20 nci yüzyıl başında uygulamaya konulan hibrit (melez) teknolojisi ise özel sektör girişimciliği ile ticari tohumculuk arasında etkili ve güçlü bir köprü kurmuştur. 20 nci yüzyılın sonunda ise modern biyoteknoloji ve rekombinant DNA teknolojileri ile tohumculuk yeni bir ivme kazanmıştır.

Tohum ticaretinin gelişmesi sektörde verimlilik ve kalite arayışlarını güçlendirmiş ve 19 uncu yüzyıl sonuna doğru ilk ulusal tohumculuk laboratuvarları ve beraberlerinde kalite güvence sistemleri görülmeye başlanmıştır. Zaman içerisinde başta ıslahçı hakları ve uluslararası tohum üretim ve sertifikalandırma sistemleri gibi bir dizi yeni kurum ve organizasyon ortaya çıkarak uluslararası çeşit ve tohum ticaretini hızlandırmıştır. Günümüzde tohum endüstrisi artan nüfusun gıda güvenliğinin sağlanması açısından tartışılmaz ve vazgeçilmez bir yenilik ve verimlilik kaynağı haline gelmiştir.

2.2. Dünya Tohum Pazarı

Tarımsal üretimin bir girdisi olarak tohum ticareti 1970'lere kadar dünya ticaretinde küçük bir pay almıştır. Bu dönemde bir yandan ülkelerin çoğunun tohum konusunu stratejik ve milli bir konu olarak değerlendirmesi, diğer yandan tohumculuk endüstrisinin o zamanki uluslararası organizasyon yapısının zayıflığı, karantina konularına farklı yaklaşımları, Ar-Ge imkanları, deniz aşırı üretim kapasitesi ile uluslararası dağıtım, pazarlama vasıtalarının yetersizliği ve ülkelerin tohumculuk düzenlemelerinin farklılığı tohum dış ticaretini kısıtlayıcı unsurlar olarak öne çıkmıştır.

1970'lerden sonra dünya tohumculuğu pek çok bakımdan değişim göstermiştir. Gelişmiş Batı ülkelerindeki tohumculuk firmaları araştırma, üretim ve pazarlama faaliyetlerini diğer ülkelere doğru genişletmişler ve özellikle küreselleşme olgusu sonucu birçok ülke tohumculuk sektörünü geliştirme ve güçlendirme yönünde politikalar geliştirerek, uygulamaya başlamış, sonuç olarak 21 inci yüzyılın ilk yıllarında tüm dünyada kaliteli tohum üretimi, kullanımı, pazarlaması ve ticaretinde önemli sıçramalar olmuştur.

3. ULUSLARARASI TOHUM TİCARETİ

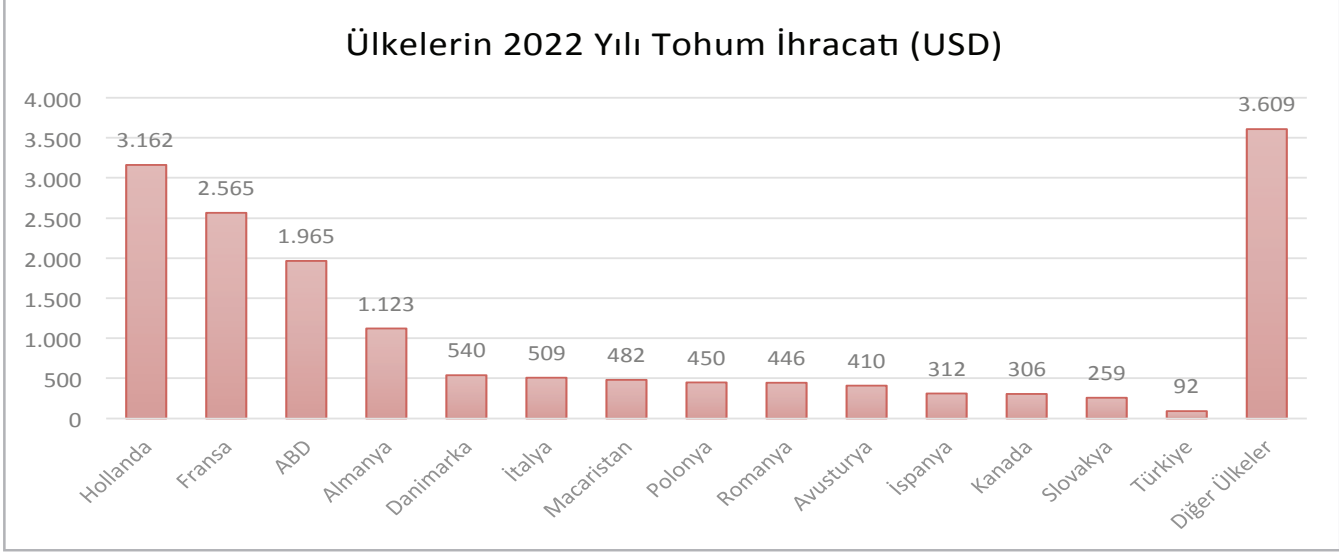
Uluslararası tohum ticareti, tohumculuk sektöründe sağlanan gelişmelere paralel olarak son çeyrek yüzyılda önemli artışlar göstermiştir. Bu artışta, farklı ekolojilere uygun yeni çeşitler, tohum üretiminde ihtisaslaşma ve tohumculuk teknolojisinde sağlanan gelişmeler gibi öğeler etkili olmuştur. 1970–2022 yılları arasında uluslararası tohum ticareti 31 kat artmıştır.

ISF verilerine göre, 1970'li yılların sonunda yaklaşık 1 milyar USD civarında olan uluslararası tohum ticareti, 1980'li yılların ortasından itibaren hızla artmaya başlamıştır. 2022 yılı itibariyle uluslararası toplam tohum ticareti yaklaşık 31 milyar USD'ye ulaşmıştır. Bu artış trendi son yıllarda yaşanan pandemi, savaşlar ve küresel ısınmanın tarım üzerindeki etkilerinin daha fazla hissedilmesine rağmen halen aynı hızla devam etmekte olup, uluslararası tohum ticaretinin en önemli ayağını sırasıyla Hollanda, Fransa, ABD ve Almanya oluşturmaktadır.

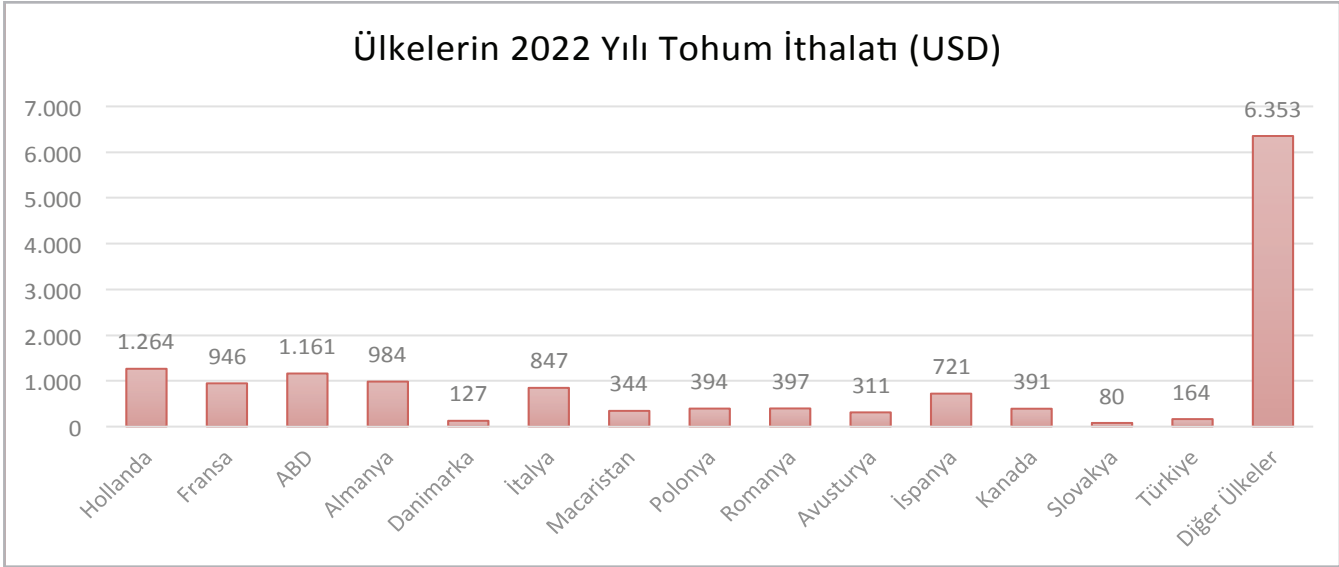
Tablo 1. Tohum Ticaret Hacmi Yüksek Seçilmiş 15 Ülkenin İhracat ve İthalat Değerleri (2022)

ÜLKELER	Tohum İhracatı (Milyon USD)	Tohum İthalatı (Milyon USD)
Hollanda	3.162	1.264
Fransa	2.565	946
ABD	1.965	1.161
Almanya	1.123	984
Danimarka	540	127
İtalya	509	847
Macaristan	482	344
Polonya	450	394
Romanya	446	397
Avusturya	410	311
İspanya	312	721
Kanada	306	391
Slovakya	259	80
Türkiye	92	164
Diğer Ülkeler	3.609	6.353
Genel Toplam	16.230	14.484

Kaynak: ISF

Grafik 1. Dünya Tohum İhracatı (Milyon USD) (2022)

Kaynak: İSF

Grafik 2. Dünya Tohum İthalatı (Milyon USD) (2022)

Kaynak: İSF

4. TÜRKİYE'DE TOHUMCULUK SEKTÖRÜNÜN GÖRÜNÜMÜ

4.1. Türkiye Tohumculuk Endüstrisinin Gelişimi

Türkiye, kıtaları birbirine bağlayan stratejik konumu, genç nüfusu, bereketli toprakları ve eşsiz iklimi ile önemli bir tarım potansiyeline sahiptir. Ülkemizde ta-

rım sektörü insanların beslenmesi, istihdamı, ekonomiye katkısı ve ihracat potansiyeli bakımından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de ilk bitki ıslah çalışmaları ve kaliteli tohum üretimleri 13 Aralık 1925'de İslah-ı Buzr (Büzür) adı ile kurulan Eskişehir Tohum İslah İstasyonunun kuruluşu ile başlamış ancak, 1950'lere gelinceye kadar yalnızca serin iklim tahıllarına odaklanan çeşit geliştirme ve tohum üretim çalışmaları ile sınırlı kalmıştır. İzleyen

Ülkemizde tarım sektörü insanların beslenmesi, istihdamı, ekonomiye katkısı ve ihracat potansiyeli bakımından büyük önem taşımaktadır.

yıllarda kamu araştırma programlarına hem daha çok sayıda tohum türü ve çeşidi dahil edilmiş hem de üretilen tohumların miktarı artırılmıştır.

Türkiye’de, 1980’li yılların başlarında tohumculuk sektörü ile ilgili temel politikalarda önemli değişiklikler yapılarak, kamu esaslı bir tohum tedarik sisteminden özel girişimi esas alan bir tohum endüstrisi modeline geçilmiştir. Ekonominin serbestleştirilmesi ve tohumluğun dış ticaretteki kısıtlamalarının kaldırılması sonucunda özel sektör yatırımlarının önü açılmış, yerli veya yabancı pek çok tohumculuk firması ya doğrudan ya da ortaklıklar yoluyla sektöre girmiştir. Sonuçta özel tohumculuk firmalarının sayısı, kapasitesi ve faaliyetleri kısa sürede hızla artarak ulusal tohumculuk endüstrisi özel sektör ağırlıklı bir konuma gelmiştir.

Türkiye tohum tedarik sistemi içerisinde kamu tohumculuk kuruluşları halihazırda buğday, arpa ve bazı yem bitkileri gibi kendine döllen bitkilere odaklanan sınırlı bir üretim ve dağıtım faaliyeti içerisinde. Son yıllar itibarıyla, özel tohumculuk şirketleri bu türlerde de pazar paylarını önemli ölçüde arttırmaya başlamışlardır. Türkiye’de Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2025 yılı itibarıyla yetkilendirilmiş 889 adet tohumculuk kuruluşu bulunmaktadır. Büyük bir kısmını özel sektör firmalarının oluşturduğu bu kuruluşlar arasında sermaye yapısı, istihdam durumu, üretim ve işleme kapasitesi, çeşit geliştirme ve temini, ürün yelpazesi ve endüstriyel entegrasyon derecesi bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Türkiye’de Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2025 yılı itibarıyla yetkilendirilmiş 889 tohumculuk kuruluşu bulunmaktadır.

Türkiye çok uzun zamandan beri küresel ve bölgesel tohumculuk organizasyonları ile yakın temas ve etkileşim içerisinde. Ülkemiz 1963 yılında ISTA (Uluslararası Tohum Test Birliği), 1968 yılında ise (tarla bitkileri ve yem bitkileri kategorilerinde olmak üzere) OECD (Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı) sertifikasyon sistemine dahil olmuştur.

Cumhuriyetle birlikte başlayan tohumculuk çalışmaları son yıllarda yeni bir boyut kazanmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan 2004 yılına kadar yaşanan gelişmeler sonucunda tohumculukla ilgili mevzuat ihtiyaçlara cevap veremediği için ülkemizde 2004 yılında “5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun” ve 2006 yılında “5553 sayılı Tohumculuk Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Sektörün işleyişine yönelik olarak hukuksal alt yapıda bir takım düzenlemeleri kapsayan bu kanunla kurulan alt birlikler tarımsal anlamda güçlü kurumlar olarak çalışmalar yapmaktadırlar. Bu kanunlarla, bitkisel üretimde verimliliği ve kaliteyi artırmak, tohumlara kalite güvencesi sağlamak, tohum ticaretini ve sektörü yeniden düzenlemek hedeflenmiştir. Böylece, ilk kez sertifikalı tohum üreticilerine destek verilmeye başlanmış, tarla bitkileri, bağ-bahçe bitkileri, orman bitki türleri ve diğer bitki türleri çoğaltım materyaline ait çeşitlerin ve genetik kaynakların kayıt altına alınması, tohumlarının üretimi, sertifikasyonu, ticareti, piyasa denetimi ve kurumsal yapılanmaları ile ilgili düzenlemelerin yapılması sağlanmıştır.

4.2. Türkiye Tohum Ticareti

Türkiye’de özel sektör tohumculuğu her geçen gün gelişmekle birlikte yenidir. 1980 yılından önce ülkede yalnızca iki özel şirket faaliyet göstermekte ve bunların toplam sertifikalı tohum ticareti içerisindeki payları %2 civarında iken her türlü tohum üretim ve dağıtımını kamu kuruluşları tarafından yapılmakta ve fiyatlar Devlet tarafından belirlenmekteydi. Üreticiler tarafından kullanılan çoğu türlerde mahsulden tohum kullanımını yaygındı ve hibrit tohum kullanımı bilinmiyordu. Kamu tarafından hemen hemen bedelsiz dağıtılan ticari tohumların genetik kaliteleri genelde çok düşük-tü ve “tohum ticareti hacmi” yok denecek kadar azdı.

Hükümet politikalarına bağlı olarak, tohumculuk pazarımızda önümüzdeki yıllarda özellikle yem bitkileri ve serin iklim tahıllarında artışlar görülecektir. Türkiye tohumculuk pazarını oluşturan en önemli ürün bileşenleri tahıllar, endüstri ve yem bitkileri ile sebzelerdir.

4.3. Türkiye Tohum Dış Ticareti

Türkiye’de 1980 öncesinde hem ithalatta hem de ihracatta son derece sınırlı bir tohum dış ticareti söz konusu olmuştur. Toplam bir kaç milyon dolarlık bir hacme sahip olan tohum ithalatı büyük ölçüde kamu kuruluşları tarafından yapılmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre Türkiye’nin 2002 yılında tohum ithalatı 55,3 milyon USD iken 2025

yılında 286 milyon USD’ye ulaşmıştır. 2025 yılı tohum ithalatının miktarsal olarak %55’ini patates tohumu oluştururken, bunu %17 ile yem bitkileri tohumu, %9 ile çim ve çayır otu tohumu,%9 ile mısır tohumu, kalan %10’unu ise diğer çeşitler oluşturmaktadır. Mısır tohumunun ithalatı, ağırlıklı olarak hibrit tohum üretimini yurt içerisinde yapılabilmesi için ihtiyaç duyulan orijinal kademedeki tohumları kapsamaktadır.

Tablo 2. Türkiye’nin İthal Ettiği Tohum Miktarı (ton) ve Değerleri (1.000 USD)

Ürünler	İthalat											
	Miktarı (Ton)						Parasal Değeri (1.000 \$)					
	2002	2015	2020	2023	2024	2025	2002	2015	2020	2023	2024	2025
Buğday	129	756	1.146	503	288	402	46	809	893	515	373	549
Arpa	-	106	288	260	298	450	-	141	316	428	405	644
Mısır	784	1.938	6.705	7.612	11.224	4.438	2.442	12.363	28.730	40.262	55.480	31.918
Çeltik	-	1.276	82	0,017	25	15	-	537	74	0,087	38	30
Pamuk	166	31	60	45	85	145	241	126	208	158	178	486
Ayçiçeği	177	571	755	809	971	576	2.190	5.636	11.758	22.108	15.350	12.553
Kanola	50	87	76	848	338	294	-	687	392	1.713	2.243	3.255
Soya	6	-	-	0,043	0,31	1	4	2	-	0,702	2,33	6
Yerfıstığı	-	-	-	0,001	0	0	-	-	-	0,020	0	0
Patates	14.147	38.440	21.366	29.788	27.976	27.771	6.826	24.162	15.357	23.666	24.483	28.985
Şeker pancarı	86	622	413	335	526	315	-	13.928	11.312	24.973	47.187	25.784
Yem bitkileri	403	4.134	6.057	2.200	2.566	8.732	426	8.577	6.895	6.952	5.750	13.113
Çim ve çayırotu	2.131	4.198	4.779	5.400	4.321	4.468	3.047	8.705	9.511	14.137	10.769	10.356
Sebze bitkileri	1.148	857	1.715	1.611	870	1.204	40.070	115.162	109.353	110.856	121.817	152.802
Diğerleri	-	3.570	2.377	1.973	1.225	1.430	-	11.346	4.663	3.794	3.709	5.277
Genel Toplam	19.227	56.585	45.819	51.384	50.715	50.240	55.292	202.181	199.462	249.563	287.784	285.759

Tablo 3. Türkiye'nin İhraç Ettiği Tohum Miktarı (ton) ve Değerleri (1.000 USD)

Ürünler	İhracat											
	Miktarı (Ton)						Parasal Değeri (1.000 \$)					
	2002	2015	2020	2023	2024	2025	2002	2015	2020	2023	2024	2025
Buğday	20	964	16.354	14.106	26.802	21.716	-	776	7.139	7.527	15.650	15.816
Arpa	-	127	1.027	1.513	1.545	1.097	-	52	351	673	481	527
Mısır	4.694	12.250	26.349	30.014	23.414	23.357	10.856	30.730	36.827	101.016	77.490	74.720
Çeltik	-	6	32	50	61	38	-	9	33	76	70	56
Pamuk	1.854	958	3.285	4.934	4.348	5.533	3.531	2.245	8.309	13.087	12.267	15.185
Ayçiçeği	1.416	10.719	19.474	23.710	26.585	25.209	2.526	48.866	74.760	153.342	170.197	178.878
Kanola	-	-	-	165	16	52	-	-	-	189	33	258
Soya	-	89	142	178	218	267	-	150	233	338	399	553
Yerfıstığı	-	-	-	0,198	0,025	10	-	-	-	0,387	0,109	60
Patates	-	-	2.625	3.193	1.661	7.627	-	-	733	1.811	1.277	6.797
Şeker pancarı	-	161	143	180	55	284	-	1.717	1.584	1.113	1.749	6.446
Yem bitkileri	1	589	1.387	9.642	8.469	2.551	-	1.306	1.400	10.850	9.527	4.991
Çim ve çayırotu	27	101	259	179	90	159	90	505	428	784	401	745
Sebze bitkileri	100	141	394	471	425	522	317	14.754	29.139	33.431	41.743	57.352
Diğerleri	-	604	837	1.043	2.862	2.696	0	1.607	1.097	2.519	6.350	5.657
Genel Toplam	8.112	26.708	72.308	89.378	96.550	91.118	17.320	102.717	162.033	326.758	337.636	368.042

Kaynak: TOB

Türkiye'de 1980 öncesinde tohum ihracatı neredeyse yok denilecek kadar azdır. Ancak, zaman içerisinde tohum ihracat kapasitesi önemli bir gelişme göstermiştir. TIGEM işletmelerinde özel sektör firmaları ile yapılan ortak tohum üretimleri buna büyük katkı sağlamıştır.

2025 yılı tohum ihracatının %28'ini ayçiçeği tohumu oluştururken, bunu %26 ile hibrit mısır, %24 ile buğday ve kalan %22'sini ise diğer çeşitler oluşturmaktadır.

Ülkemizin 2002 yılında 17,3 milyon USD olan tohum ihracatı, 2025 yılında 368 milyon USD'ye çıkararak yaklaşık 21 kat artış göstermiştir.

4.4. Dünya ve Türkiye Tohum Ticaretinin Karşılaştırılması

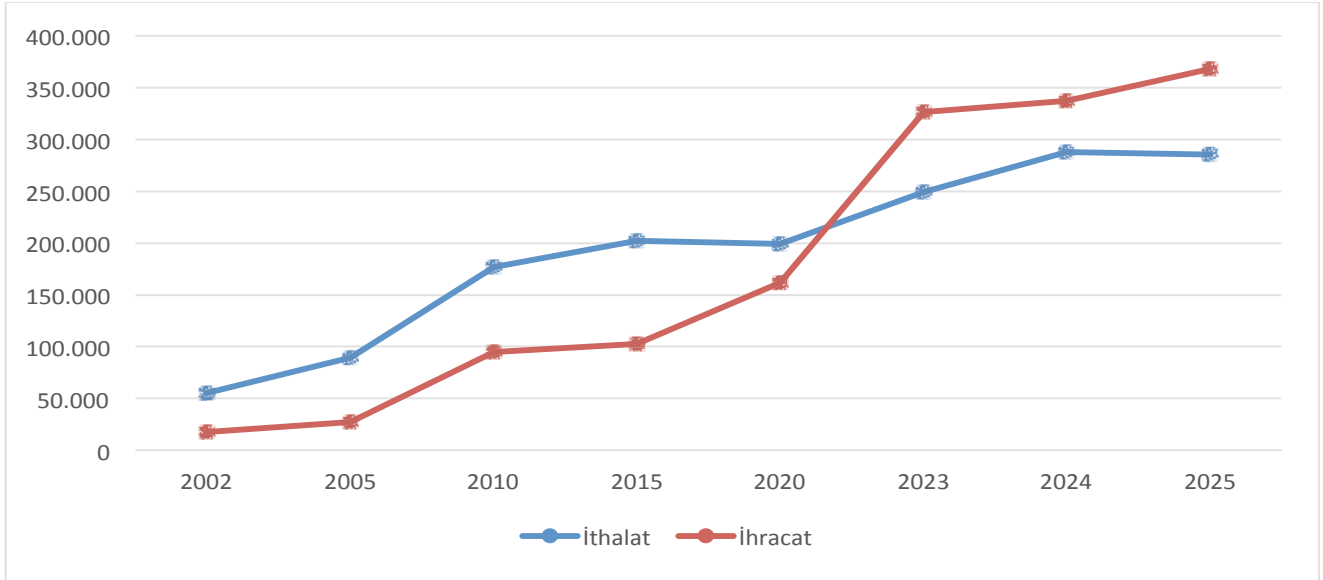
Türkiye'nin 2002 yılındaki tohum ithalatı değeri 55,3 milyon USD iken 2025 yılında %417 artarak 286 milyon USD'ye ulaşmıştır. İhracatı ise 2002 yılında 17,3 milyon USD iken 2025 yılında %2.027 artarak 368 milyon USD'ye yükselmiştir. Bu durum ihracatın ithalata göre daha fazla bir artış trendinde olduğunu göstermektedir. Ülkemizin tohum ihracatının ithalatı karşılama oranı 2002 yılında %31 iken bu oran 2025 yılında %128'e yükselmiştir.

Tablo 4. Türkiye'nin Tohum İthalat ve İhracat Değeri (1.000 USD)

	2002	2005	2010	2015	2020	2023	2024	2025
İthalat	55.292	89.597	176.792	202.181	199.462	249.563	287.784	285.759
İhracat	17.320	26.981	94.789	102.717	162.033	326.758	337.636	368.042
Fark	37.972	62.616	82.003	99.464	37.429	-77.195	-49.852	-82.283
İhracatın İthalatı Karşılama (%)	31	45	53	51	81	131	117	128

Kaynak: TOB

Grafik 3. Türkiye'nin Tohum İthalat ve İhracat Değeri (1.000 USD)

Kaynak: TOB

4.5. Türkiye'nin Sertifikalı Tohum İhtiyacı ve Karşılama Oranları

TÜİK verilerine göre; 2024 yılı bitki türlerinin ekiliş alanları baz alınarak Türkiye'nin sertifikalı tohum ihtiyaçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Türkiye Tarım Arazilerinin Ekiliş Alanlarına Göre Dağılımı

Ürün Grubu		2015 (bin da)	2021 (bin da)	2022 (bin da)	2023 (bin da)	2024 (bin da)	2025* (bin da)
1	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	162.123	166.719	172.062	173.755	173.899	
	Tahıllar	117.132	111.392	112.016	115.341	115.449	
	Kuru baklagiller	6.903	9.123	9.051	8.787	8.738	
	Yağlı tohumlar	8.661	10.807	11.566	11.182	11.513	
	Tekstilde kullanılan bitkiler	4.340	4.323	5.732	4.777	4.679	
	Yem bitkileri	18.628	24.797	27.520	27.198	26.986	
	Diğer bitkisel ürünler	5.206	5.276	5.310	5.820	5.988	
	Parfümeri, ecz. vb. alanlarda kullanılan bitk. ve yem bit. toh.	1.253	1.001	867	650	546	
2	Sebze	8.090	7.553	7.177	7.120	7.410	
3	Meyve Alanı	32.840	35.910	36.710	36.940	38.010	
4	Nadas Arazisi	41.140	30.590	29.600	28.140	26.550	
5	Süs Bitkileri	46	55	57	58	59	
Toplam		244.239	240.827	245.606	246.053	245.928	

Kaynak: TÜİK (Alanlara II. Ürün ekilişleri dahildir.) * 2025 yılı verileri rapor baskı aşamasında yayımlanmamıştır.

Tablo 6. Türkiye Sertifikalı Tohum İhtiyaçları (ton) (2024)*

TÜRLER	Ekiliş Alanı (dekar)	Ekim Normu (kg/da)	Tohum İhtiyacı*** (ton)
Buğday	70.238.078	23	1.615.476
Arpa	32.548.667	23	748.620
Tritikale	1.096.049	23	25.209
Yulaf	5.051.782	22	111.139
Hububat Toplamı	108.934.576	23	2.500.444
Hibrit Mısır	7.894.438	3	23.683
Çeltik	1.289.036	22	28.358
Hibrit Ayçiçeği	9.737.224	0,4	3.895
Soya	437.113	10	4.371
Aspir	254.175	4	1.017
Kanola (Kolza)	295.194	0,4	118
Yerfıstığı	576.419	8	4.611
Ş. Pancarı	3.246.651	0,4	1.299
Pamuk	4.669.272	2	9.339
Nohut	4.607.835	14	64.510
Kuru Fasulye	918.620	10	9.186
Mercimek	3.125.908	14	43.763
Yonca**	5.643.460	3	16.930
Korunga**	1.241.541	10	12.415
Fiğ	2.665.745	10	26.655
Patates	1.957.753	350	685.214

Kaynak: TÜİK

(*) 2025 yılı verileri rapor baskı aşamasında yayımlanmamıştır.

(**) Yonca ekiliş alanlarının 5 yılda bir ve korunga ekiliş alanlarının 3 yılda bir yenilenmesi esas alınmıştır.

(***) Tohum ihtiyaçları belirlenirken türlerin ekiliş alanlarının yenilendiği yıl miktarları esas alınmıştır.

Tablo 7. Türkiye Tohum Satış Miktarları (ton)

Türler	2002	2005	2010	2015	2020	2023	2024	2025
Buğday	80.089	173.386	262.764	483.996	485.366	479.895	544.023	619.515
Arpa	4.127	21.643	31.822	124.997	221.526	194.480	149.808	164.187
Mısır	14.547	27.706	30.763	46.359	48.786	70.149	75.213	34.615
Çeltik	897	1.289	2.040	10.215	10.025	9.353	11.724	11.795
Ayçiçeği	3.072	5.162	10.558	7.346	14.854	11.419	16.766	5.776
Soya	796	495	1.172	2.354	3.795	3.017	5.436	3.496
Yerfıstığı	1	61	30	139	232	189	-	-
Şekerpancarı	3.177	2.201	2.338	1.909	1.833	2.200	1.607	916
Patates	26.000	47.624	74.823	213.837	312.271	376.773	359.507	382.475
Pamuk	10.776	12.525	11.034	7.956	15.308	22.141	20.836	19.518
Nohut	166	143	403	2.260	19.504	13.867	18.559	17.293
Kuru Fasulye	24	5	5	89	2.488	1.814	2.576	2.257
Mercimek	1	2	61	1.140	36.043	48.472	27.295	12.260
Kanola (Kolza)	30	15	142	169	114	735	356	268
Sebze	2.137	3.103	3.592	3.452	3.561	4.131	4.204	3.937
Yonca	416	1.061	1.465	1.583	4.208	3.258	2.709	3.414
Korunga	885	1.491	858	32	560	1.249	889	215
Fiğ	803	2.366	1.314	861	2.489	3.202	1.924	4.646
Sorghum+Sudan Otu Melezi	147	327	559	1.885	3.497	-	-	-
Yemlik Pancar	44	39	35	69	10	-	-	-
Yem Şalgamı	-	22	2	18	27	-	-	-
Çim ve Çayırotu	2.236	3.601	2.910	4.333	5.775	5.974	4.903	5.634
Susam	3	1	1	0	13	-	-	-
Aspir	-	-	18	634	191	-	-	-
Diğerleri	-	-	875	10.496	23.363	12.190	9.618	17.531
Toplam	150.374	304.268	439.584	926.129	1.215.839	1.262.026	1.257.203	1.309.749

Kaynak: TOB

Tablo 8. Türkiye’de Sertifikalı Tohum Üretimleri

T Ü R L E R	2002			2024			2025**		
	Üretim (ton)	İhtiyaç (ton)	Karşılama Oranı (%)	Üretim (ton)	İhtiyaç (ton)	Karşılama Oranı (%)	Üretim (ton)	İhtiyaç* (ton)	Karşılama Oranı (%)
Buğday	80.107	1.620.000	4,9	570.537	1.615.476	35	640.829		
Arpa	4.376	602.001	0,7	151.054	748.620	20	164.835		
Tritikale	-	-	-	7.745	25.209	31	-		
Yulaf	-	-	-	1.772	111.139	2	-		
Hibrit Mısır	15.896	11.840	134,3	87.403	23.683	369	53.534		
Çeltik	1.293	20.025	6,5	11.761	28.358	41	11.818		
Hibrit Ayçiçeği	4.575	2.336	195,8	42.380	3.895	1.088	30.409		
Soya	595	947	62,8	5.654	4.371	129	3.762		
Aspir	-	215	-	461	1.017	45	-		
Kanola	20	328	6,1	33	118	28	-		
Yerfıstığı	1	1.267	0,1	203	4.611	4	-		
Şeker Pancarı	1.421	1.298	109,5	1.136	1.299	87	885		
Pamuk	11.585	8.400	137,9	25.099	9.339	269	24.906		
Nohut	198	45.594	0,4	19.917	64.510	31	18.494		
Kuru Fasulye	29	9.492	0,3	2.182	9.186	24	2.042		
Mercimek	14	18.939	0,1	28.427	43.763	65	13.064		
Yonca	269	2.846	9,5	3.908	16.930	23	3.628		
Korunga	411	4.024	10,2	1.434	12.415	12	275		
Fiğ	1.246	42.260	2,9	1.924	26.655	7	2.482		
Patates	21.375	434.456	4,9	333.191	685.214	49	362.331		

Kaynak: TOB

(*) Tohum ihtiyaçları belirlenirken türlerin ekiliş alanlarının yenilediği yıl miktarları esas alınmıştır.

(**) 2025 yılı Türkiye tohum ihtiyaç verileri rapor basım aşamasında yayımlanmadığı için o yıla ait hesaplama yapılamamıştır.

5. TİGEM’İN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

5.1. TİGEM’in Kuruluşu

TİGEM, kuruluşu Osmanlı İmparatorluğunun ilk yıllarına dayanan Çiftlikatı Hümayunlar ile Devlet Üretim Çiftliklerinin 1984 yılında tek çatı altında toplanmasıyla kurulmuştur.

Çiftlikat-ı Hümayun’lar Atatürk’ün direktifleri ile 1926 yılında 867 sayılı Kanunla hara ve inekhanelere dönüştürülmüş, ilave işletmelerin açılması ile birlikte bu işletmelerde at yetiştiriciliği ile sığır ve koyun ıslahı ana ekseninde faaliyetlerini 1984 yılına kadar sürdürmüşler,

Devlet Üretim Çiftlikleri ise Zirai Kombinalar ile Devlet Ziraat İşletmelerinin 01/03/1950 tarihli ve 5433 sayılı

Kanunla tek çatı altında birleştirilmesi ile kurulmuş, sertifikalı tohum ile damızlık üretimi ve dağıtımını ana ekseninde 1984 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

Devlet Üretim Çiftliklerinin bir kolunu oluşturan Zirai Kombinalar İdaresi, ziraat alet, makine vasıtaları ile zirai mücadele ilaçları satın alarak, üreticinin tarım faaliyetlerine yardım etmek amacıyla 12/12/1937 tarihli ve 3130 sayılı Kanunla kurulmuş ve faaliyetlerini 1950 yılına kadar sürdürmüştür,

Devlet Üretim Çiftliklerinin diğer kolunu oluşturan Devlet Ziraat İşletmeleri ülkemiz tarım sektörüne önderlik ve öğreticilik yapması amacıyla 01/01/1938 tarihli ve 3308 sayılı Kanunla kurulmuş ve faaliyetlerini 1950 yılına kadar sürdürmüştür,

İmkânların, bilgi ve tecrübenin birleştirilerek, hizmetin geliştirilmesi ve genişletilmesi amacıyla kurulmuş olan TIGEM, kamuda tohumculuk ve damızlık konularında çalışan işletmeleri bir çatı altında toplamış bulunmaktadır.

TIGEM kurulduğu ilk yıllarda Türkiye'nin tüm coğrafi bölgelerine dağılmış 37 işletmesinde, başta hububat tohumluğu olmak üzere, endüstri bitkileri, çayır mera ve yem bitkileri, sebze tohumluğu, fidan-fide üretiminde büyük hizmetler görmüştür. Damızlık üretiminde ise sığırcılık, koyunculuk, civciv ve sperma üretiminde elde edilen gelişmeler Türkiye hayvancılığının gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır.

TIGEM, 1984 yılında Kamu İktisadi Kuruluşu (KİK) olarak faaliyetine başlamış, 1994 yılında ise Teşebbüsün kurumsal yapısı İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) statüsüne dönüştürülmüştür.

5.2. TIGEM'in Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları

TIGEM, tarım ve tarıma dayalı sanayinin ihtiyacı olan her türlü mal ve hizmetleri üretmek amacıyla kurulmuştur.

TIGEM'in sermayesinin tamamı Devlete aittir. İktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermektedir. Kurumlar Vergisi mükellefidir.

TIGEM'in faaliyet konuları ana hatlarıyla aşağıda belirtilmiştir.

- Ülkenin bitkisel ve hayvansal üretimini artırmak, çeşitlendirmek ve ürün kalitesini iyileştirmek amacıyla yetiştirdiği tohum, fidan, fide ve benzeri mallar ile ürettiği damızlık hayvan ve spermaları yetiştiricilere intikal ettirmek,
- İşletmelerde elde edilecek hayvansal ve bitkisel ürünlerle birlikte çiftçilerden alacağı ürünleri kıymetlendirmek için tesisler kurmak, kurdurmak, kurulanlara iştirak etmek,
- Bitkisel ve hayvansal üretim, yetiştirme, ıslah konularında araştırmalar yapmak, yaptırmak ve gerek-

tiğinde diğer ıslah ve araştırma kuruluşları ile işbirliği yapmak,

ç) Ürettiği her türlü ürün ve hizmet konuları ile ilgili olarak çevre çiftçisi ve çiftçi örgütleri ile üretim ve tanıtım amaçlı işbirliğine girmek,

d) Amaç ve faaliyetlerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu her türlü mal ve hizmeti yurt içi ve yurt dışından temin etmek,

e) Yurt içi ve yurt dışındaki kişi ve kuruluşlarla işbirliği yaparak her türlü mal ve hizmeti temin etmek, bunları pazara hazırlayarak iç ve dış pazarlarda değerlendirmek,

f) Üretim ve işletme faaliyetlerinde bulunmak ve tesislerini kurmak üzere özel ve tüzel kişilerden yer kiralamak, kiraya vermek,

g) İşletme ünitelerinde zaman içinde fonksiyonunu yitirmiş kümes, ahır, depo, sundurma ve benzeri binaların yıpranmaya terk edilmemesi ve ekonomiye kazandırılması için, işletme bütünlüğüne zarar vermemek kaydıyla özel veya tüzel kişilere kiraya vermek,

ğ) Faaliyet konuları ile ilgili üretim ve işletme tesisleri kurmak üzere yurt içi ve yurt dışı özel ve tüzel kişi ve firmalarla işbirliği yapmak, ortaklık kurmak ve faaliyete geçmesini sağlamak,

h) Yurt içi ve yurt dışı firmalarla patent, lisans, teknik beceri ve benzeri anlaşmalar yapmak, bilgi ve teknolojiyi mer'î mevzuata göre satmak ve satın almak,

ı) İşletme yönetimi, proje araştırma, fizibilite ve benzeri mühendislik hizmetlerini yapmak ve yaptırmak,

i) Çalışma konuları ile ilgili beceri kazandırma seminerleri ve kursları düzenlemek veya düzenletmek.

5.3. TIGEM'de Tohumculuk Faaliyetinin Gelişimi

Türkiye'de tarımsal üretimin öncü kuruluşu olan Ziraat Kombinalar, kuruluş yılı olan 1937'den itibaren sahip olduğu zirai alet ve makinelerle üretici ve yetiştiricilerin arazilerinin sürülmesi, ekilmesi ve hasat edilmesinde destek sağlamış ve ekilecek buğday ve arpa tohumlarının seçiminde de özen göstermiştir.

Ülkemizde modern tarım tekniklerinin uygulanması, tarım sanayinin geliştirilmesi ve bu konularda çiftçilere önderlik ve öğreticilik görevi yapması amacıyla kurulan Devlet Ziraat İşletmeleri 1937-1950 yılları arasında kamu hizmeti sunmuş ve hububat üretiminin artırılması için çalışmıştır.

TİGEM'in Ana Statüsü ile belirlenmiş birinci görevi, ülkemizin bitkisel üretimini artırmak, çeşitlendirmek ve ürün kalitesini iyileştirmek amacıyla ürettiği tohum, fidan, fide ve benzeri malları yetiştiricilere intikal ettirmektir.

Tarım Bakanlığına bağlı olarak, Ziraî Kombinalar ve Devlet Ziraat İşletmeleri varlıklarının aynı çatı altında toplanması ile Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü 1950 yılında kurulmuştur. Ülkemiz çiftçilerinin bitkisel üretimini artırmak, çeşitlendirmek ve ürün kalitesini iyileştirmek amacıyla sistemli olarak 1950 yılından itibaren tohum üretim faaliyetlerine başlanılmıştır. Ülkemizin tohum tedarik sistemi içerisinde buğday ve arpa tohumlarının yanı sıra yem bitkileri gibi kendine döllen bitkilere odaklanan bir üretim ve dağıtım faaliyeti yürütülmüştür.

Devlet Üretim Çiftlikleri, kuruluşundan itibaren 1980'li yıllara kadar ülkemizin tohum tedarik ve dağıtım sistemi içerisinde en büyük paya sahip kamu kuruluşu olarak faaliyetini sürdürmüştür. Tarımsal Araştırma Enstitüleri ve ziraat fakülteleri tarafından ıslah edilen yeni türdeki bitki tohumlarının, Devlet Üretim Çiftlikleri arazilerinde üretimlerinin yapılmasının yanında bu işletmelerin çevresindeki çok sayıda büyük ölçekli vatandaş arazilerinde de sözleşmeli olarak üretim gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Devlet Üretim Çiftliklerinin sahip olduğu modern tohum hazırlama tesislerinde tohumlar hazırlanarak ülkemiz çiftçilerine dağıtımları gerçekleştirilmiştir.

Devlet Üretim Çiftlikleri, ülkemizde 1950-1984 yılları arasında buğday, arpa, yulaf, çavdar, yonca, korunga, fiğ, pamuk, mısır ve ayçiçeği tohumlarının üretimi ve dağıtımını konusunda tek kuruluş olarak faaliyetini sürdürmüştür. Ülkemizde açığı bulunan diğer türlerdeki bitki tohumlarının üretimi ve dağıtımının yanında, ülkemizde yetişebilecek her çeşit meyve ve sebze fidan ve fidelerinin üretimlerini de gerçekleştirerek dağıtımlarını sağlamıştır.

Devlet Üretim Çiftlikleri ile Hara ve İnekhanelerin taşınmazlarının bir çatı altında birleştirilmesi ile 1984 yılında kurulan Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Ana Statüsü ile belirlenmiş birinci görevi, Ülkemizin bitkisel üretimini artırmak, çeşitlendirmek ve ürün kalitesini iyileştirmek amacıyla ürettiği tohum, fidan,

fide ve benzeri malları yetiştiricilere intikal ettirmek-tir.

TİGEM, kuruluş tarihinden itibaren, ülkemiz tarım sektörünün en önemli girdisi durumunda olan, özellikle 1980 yılından sonra gelişen ülkemiz tohumculuk sektörünün ilgi göstermediği veya yetersiz kaldığı ve ülkemizde üretim açığı bulunan bitki türlerindeki tohumların üretimlerinin gerçekleştirilmesi ve çiftçilerimize dağıtımlarının yapılması ana ekseninde faaliyetlerini sürdürmektedir.

5.4. Ülkemiz Çiftçilerinin Sertifikalı Tohum Kullanımının Artırılmasına İlişkin Yürütülen Faaliyetler

08/07/1948 tarihli ve 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohum Verilmesi Hakkında Kanun ile;

1. Mahsulü en az %40 nispetinde zarara uğrayıp elinde tohumluğu kalmamış ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasından veya Tarım Kredi Kooperatiflerinden tohum kredisi alamayacak halde bulunmuş olan,
2. Mahsulü %40 tan daha az nispette zarar görmüş fakat elinde tohumluğu kalmamış ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasından veya Tarım Kredi Kooperatiflerinden tohum kredisi sağlayamamış ve bu yüzden zirai işletmesini yürütemeyecek hale gelmiş bulunan,
3. Mahsulü zarara uğramamış olmakla beraber elinde olmayan herhangi sebeple fakr-u zarurete duçar olarak tohumluğunu dahi tedarike ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasından veya Tarım Kredi Kooperatiflerinden tohum kredisi almaya imkân bulamayan ve bu sebeple çiftçiliği bırakacak hale düşen çiftçilere, Ziraat Bankası eliyle ödünç ve faizsiz olarak buğday, arpa, mısır, çavdar, yulaf tohumları ve gerekli hallerde diğer çeşit tohumları dağıtmaya Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

Devlet Üretim Çiftlikleri ve sonrasında TİGEM, ürettiği tohumların %50 den fazlasını bu Kanun çerçevesinde çiftçilere dağıtmıştır. Ancak, 20/06/2001 tarihli ve 4684 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ve 5254 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması ile birlikte 2001 ve 2002 yıllarında ülkemiz sertifikalı hububat tohumluğu kullanımı hızla azalmıştır.

Azalan sertifikalı tohum kullanımını artırmak ve yaygınlaştırmak amacıyla 2004 yılında önemli uygulamalar getirilmiştir. Bunlar;

- Tohum fiyatları makul bir seviyede tutularak, çiftçilerimize destek verilmiştir,
- Tanıtım çalışmalarına hız verilerek çiftçilerimiz, sertifikalı tohum konusunda yazılı ve görsel medya, tarla günleri gibi etkinliklerle bilgilendirilmiş ve bilinçlendirilmiştir,
- TİGEM'de Özel Bayilik Sistemi devreye sokulmak suretiyle, çiftçilerin tohum temini kolaylaştırılmıştır.

Bu çalışmaların sonucunda sertifikalı hububat tohumu dağıtım miktarı, TİGEM tarihindeki en yüksek değere ulaşmıştır.

TİGEM, bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak, tarım sektörünün en önemli girdilerinden sertifikalı tohum üretim ve dağıtımındaki etkinliğini daha da artırarak sürdürmesi amacıyla 2009 yılından itibaren önemli projeleri uygulamaya koymuştur.

Ülkemiz coğrafyasının önemli bir kısmının kurak ve yarı kurak iklime sahip olması, bitkisel üretim için ihtiyaç duyulan yeterli yağışın alınamaması sulamanın önemini ortaya koymaktadır. Sulama tekniklerinin amacına uygun kullanılması, toprağın korunmasının yanı sıra üretimde kalite ve verim artışının sağlanmasında son derece önemlidir.

Bu amaçla, mevcut iklim yapısının bitkisel üretime olan olumsuz etkisini azaltmak ve üretimi garanti altına almak için su potansiyeli olan işletmelerde sulu tarım alanlarını artırmak, mevcut yüzey sulama sistemlerinin basınçlı sulama sistemlerine dönüştürülmesini sağlamak net bir zaruret olarak karşımıza çıkmıştır.

TİGEM, işletmelerinde 2009-2025 yıllarında yapılan sulama yatırımlarıyla modern basınçlı sulama sistemleri kullanarak sulamaya açmış, 210.000 dekar olan sulu tarım arazisini 1.040.433 dekara çıkarmıştır. Sulu tarım arazilerinin artırılmasıyla birlikte ülkemizin sertifikalı hububat tohumu ihtiyacının önemli bir kısmını üretebilecek kapasiteye ulaşılmıştır. Bunun TİGEM, yanında özel sektör tohumculuk firmalarının büyük ölçekli sulu tarım arazi ihtiyaçlarını da karşılayarak, işbirliği kapsamında hibrit ayçiçeği, mısır, patates, sebze, yem bitkileri sertifikalı tohumları ile hastalıklardan arı meyve fidanı üretimleri artırarak sürdürmektedir.

Tohumda kalite ve kapasite artırımı ve çiftçilerimize dağıtılacak sertifikalı tohumların kısa sürede hazırlanması, tohumluğun sevkiyatında zaman kayıplarının yaşanmaması, işçilikten azami tasarrufun sağlanması kapsamında son yıllarda yaptığı yatırımlarla tohum hazırlama kapasitesini 325 ton/saat'e çıkarmış, diğer taraftan otomatik paketleme, barkodlama, paletleme ve forklift ile istifleme sistemlerini de kurmuştur.

TİGEM, tüm bu yatırımları gerçekleştirirken, verimlilik, kalite ve maliyet unsurları arasındaki dengeyi bilimsel zeminde kurmuş, maliyet azaltıcı ve satış artırıcı tedbirleri yerinde ve zamanında almıştır. Kuraklık riskinin olumsuz etkilerini ortadan kaldıracak tedbirler bağlamında sulu tarım alanlarını artırmış, daha sağlıklı bir üretim planlaması yaparak, ileri teknik ve teknolojilerin uygulamaya konulmasını sağlamıştır.

5.5. TİGEM'İN SERTİFİKALI TOHUM ÜRETİMİNİ YAPTIĞI BİTKİ TÜRLERİ

5.5.1. Serin İklim Tahılları

TİGEM, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de en fazla ekimi yapılan, insan beslenmesinde öncelikli ve özellikle Türk beslenme kültürünün vazgeçilmezi; ekmeğin hammaddesi olan buğdayın tohumunun üretimine önem vermektedir. Serin iklim tahılları olarak buğdayın yanında arpa, yulaf ve tritikale tohumlarının da üretimleri yapılmaktadır.

Ülkemizde 2002 yılında 80 bin ton buğday ve 4 bin ton arpa sertifikalı tohum dağıtımı gerçekleşmiş, ülkemiz ihtiyacının buğdayda %4,9'u arpada ise %0,7'si karşılanmıştır. TİGEM aynı yılda 72 bin ton buğday ve 3,8 bin ton arpa olmak üzere toplam 75,8 bin ton sertifikalı hububat tohumluğu dağıtımını gerçekleştirmiş, ülkemizde dağıtılan tohumlardan buğdayda %90'ını ve arpada ise %91'ini karşılamıştır.

Ülkemizde 2025 yılında 620 bin ton buğday ve 164 bin ton arpa sertifikalı tohum dağıtımı yapılmıştır. TİGEM ise 2025 yılında 95 bin ton buğday ve 18 bin ton arpa sertifikalı tohum dağıtımını gerçekleştirmiştir. Ülkemizde 2025 yılında yapılan tohum dağıtımıyla oranlandığında TİGEM ülkemiz tohum dağıtımında buğdayda %15 ve arpada %11 paya sahip olmuştur. TİGEM'in 2021-2025 yılları arasını kapsayan son beş yıllık ortalama sertifikalı hububat tohumu dağıtım miktarı 2002 yılı dağıtım miktarı ile karşılaştırıldığında %62 artmasına rağmen, buğday tohumu dağıtım

mındaki payı 2025 yılında %15'e düşmüştür. Bu durum son yıllarda özel sektör firmalarının da sertifikalı hububat tohumu üretimi alanında hızlı bir şekilde geliştiğini ve faaliyetlerindeki etkinliği net olarak göstermektedir.

TİGEM'in sertifikalı hububat tohumu dağıtım miktarındaki artışın temelini; tohum safiyeti ve kalitesi, modern tohum teknolojisi, etkin tanıtım, uygun fiyat politikaları, sertifikalı tohumluğun desteklenmesi ve bayilik sistemi gibi tedbirler oluşturmaktadır.

Tablo 9. Türkiye Buğday ve Arpa Tohumu Dağıtım Miktarları (ton)

Türler	2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Buğday	80.089	262.764	483.819	485.366	443.978	479.895	544.609	619.515
Arpa	4.127	31.822	124.932	221.526	169.228	194.480	149.808	164.187
Toplam	84.216	294.586	608.751	706.892	613.206	674.375	694.417	783.702
İhtiyacı Karşılama (%)	3,8	39,7	28,6	35,3	27,1	30,0	29,0	*

Kaynak: TOB

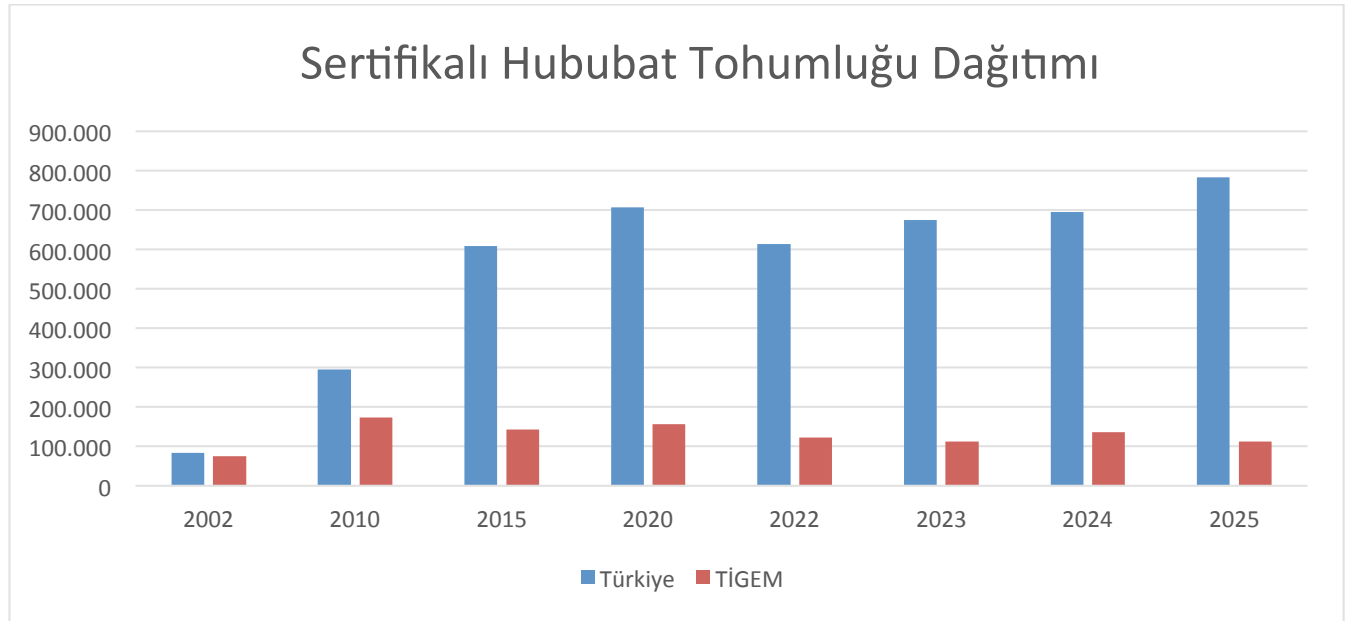
* Söz konusu değer, rapor baskı aşamasında Türkiye ihtiyacı 2025 yılı verisi yayımlanmadığı için hesaplanamamıştır.

Tablo 10. TİGEM Buğday ve Arpa Tohumu Dağıtım Miktarları * (ton)

Türler	2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Buğday	72.059	156.925	128.383	136.055	104.319	93.509	114.531	94.771
TİGEM'in Ülke Dağıtımdaki Payı (%)	90	60	27	28	23,5	20	21	15
Arpa	3.753	16.795	14.484	19.893	17.726	18.509	20.850	18.218
TİGEM'in Ülke Dağıtımdaki Payı (%)	91	53	12	9	10,5	10	14	11

* TİGEM ekilişleri dahil.

Grafik 4. Sertifikalı Hububat Tohumluğu Dağıtımı

Kaynak: TOB ve TİGEM

TİGEM'in 2025 yılına ilişkin serin iklim tahılları üretimine ait bilgiler aşağıda verilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi:

Bölgede yer alan Ceylanpınar İşletmesinde 2024 yılı güzünde 587.100 da buğday, 9.652 da arpa ve 58.138 da kırmızı mercimek ekilişi yapılmıştır. Buğday ekilişlerinin 436.010 dekarı suluya, 151.053 dekarı ise kuruya ekilmiştir. Mercimek ekilişlerinin ise tamamı suluya ekilmiştir. Bölgede Ekim/2024 ayında hiç yağış alınmamış, Kasım/2024 ve Aralık/2024 aylarında uzun yıllar ortalamasının altında yağış görülmüştür. Bitkilerde kuru ziraat alanlarında çıkış problemi ve susuzluk stresi görülmüş olup, bitki yapraklarında kıvrılma, kuruma ve sararmalar gözlemlenmiştir. İşletmede ekiliş üzerine 103 mm yağış alınmıştır. Bu miktar 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altında kalmıştır. Buğday ekilişlerinin 102.645 dekarı kuraklık nedeniyle terkin edilmiştir.

Nisan/2025 ayının başlarında birkaç gün sıcaklık değerleri 0°C'nin altına düşmüş, bu durum bitki gelişimini olumsuz yönde bir miktar etkilemiş, bitkilerde kısmen soğuk zararı görülmüştür. Ekim tarihinden itibaren toplam 40 gün sıcaklıklar 0°C'nin altına düşmüştür.

Ceylanpınar Tarım İşletmesi,
TİGEM arazi varlığının %50'sine
sahiptir.

Diğer taraftan, Ceylanpınar'da 2025 yılında sıcaklıklar genel olarak mevsim normallerinin üzerinde seyretmiştir. Özellikle Temmuz ayında 49°C ile ekstrem sıcaklık rekorları kırılmış, Nisan ayında 35,2°C, Mayıs ayında ise 43,1°C ile bölgenin en yüksek sıcaklıkları tespit edilmiştir.

TİGEM hububat ekilişinin %58,1'ini oluşturan Ceylanpınar İşletmesinde 2025 yılı hasat sezonu sonunda buğday verimi sulu tarım alanlarında 444 kg/da, kuru tarım alanlarında 106 kg/da iken, ortalama 410 kg/da olarak gerçekleşmiştir. Sezon boyunca yaşanan tüm ekstrem iklim koşullarına rağmen, önceki yıla göre üretimde %3, verimde %15 artış sağlanmıştır.

Orta Anadolu Bölgesi

Bölgedeki işletmelerde 2024 yılı güzünde 42.819 dekarı suluya 304.697 dekarı ise kuruya olmak üzere toplam 347.516 dekar hububat ekilişi yapılmıştır.

Hububat ekiminden sonra tüm sezon boyunca kuraklık etkili olmuş, 30 Haziran 2025 tarihine kadar ekiliş üzerine alınan yağış miktarı, 30 Haziran 2024 tarihine kadar alınan yağış miktarından ortalama %28 civarında daha az gerçekleşmiştir. Nisan ayı başlarında birkaç gün sıcaklıkların 0°C'nin altına düşmesi sebebiyle bitki gelişimi yavaşlamış ve kısmen soğuk zararı görülmüştür. Mayıs/2025 ayından itibaren yüksek sıcaklık değerleri de bitki gelişimi üzerinde etkili olmuştur.

Altınova Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede 183,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Yaşanan kuraklık özellikle kurudaki ekilişlerde etkili olmuştur. Buna rağmen üretimde %32 artış sağlanmıştır.

Anadolu Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 220,5 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiş, ancak susuzluk stresi ve kısmen soğuk zararı görülmüş, bu da verimi olumsuz etkilemiştir.

Gökhöyük Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 239,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiş, ancak susuzluk stresi görülmüştür. Önceki yıla göre üretimde %4 artış sağlanmıştır.

Gözlü Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 197,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiştir. Nisan ayında sıcaklıkların 0°C'nin altına düşmesi sebebiyle (15 gün) gelişim yavaşlamış ve soğuk zararı görülmüştür. İklim koşulları verimi olumsuz etkilemiştir.

Koçaş Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 196,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiştir. Nisan ayında sıcaklıkların 0°C'nin altına düşmesi sebebiyle (3 gün) gelişim yavaşlamış ve soğuk zararı görülmüştür. Verimde %25 artış sağlanmıştır.

Konuklar Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 213,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Bitkilerde kuru ziraat alanlarında susuzluk stresi görülmüş, verimi olumsuz etkilemiştir.

Malya Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 171,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Kuraklık nedeniyle bitkiler su stresine girmiş ve erken dönemde başaklanma görülmüş, verimi olumsuz etkilemiştir.

Polatlı Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 210,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiş olup, susuzluk ve kuraklık stresi görülmüştür. Buna rağmen %38 artış sağlanmıştır.

Sahil Bölgeleri

Bölgedeki işletmelerde 2024 yılı güzünde 15.307 dekarı suluya 44.402 dekarı ise kuruya olmak üzere toplam 59.709 dekar hububat ekilişi gerçekleştirilmiştir. Bölgede, genel olarak ekiliş üzerine düşen yağış miktarları bir önceki sezona göre ortalama %7 civarında daha az gerçekleşmiştir.

Çukurova Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede 2024-2025 üretim sezonunda ekiliş üzerine alınan yağış, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının çok altındadır. Yağış miktarı bir önceki sezondan %59 oranında daha az gerçekleşmiştir. Bitkilerde, susuzluk stresi nedeniyle gelişme geriliği görülmüştür. Şubat ayında sıcaklıkların 0°C'nin altına düşmesi sebebiyle (11gün), gelişim yavaşlamış ve soğuk zararı görülmüş, bu da verime olumsuz yansımıştır. İşletmede kuraklık nedeniyle 5.693 dekar buğday alanı terkin edilmiştir.

Dalaman Tarım İşletmesi Müdürlüğü; 31.05.2025 tarihi itibarıyla ekiliş üzerine 1.159,2 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının üstündedir. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiştir. Verimde %5 artış sağlanmıştır.

Karacabey Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede 31.05.2025 tarihi itibarıyla ekiliş üzerine 378,0 mm

yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının çok altındadır. Yağış miktarındaki düşüklüğe rağmen, verimde önceki yıla göre %79 gibi önemli bir artış sağlanmıştır.

Türkgeldi Tarım İşletmesi Müdürlüğünde; ekiliş üzerine 262,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının çok altındadır. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiş olup, susuzluk stresi görülmüştür. Nisan ayında sıcaklıkların 0°C'nin altına düşmesi sebebiyle (4 gün) gelişim yavaşlamış ve soğuk zararı görülmüş, bu da verime olumsuz yansımıştır.

Doğu Anadolu Bölgesi

Bölgedeki işletmelerde 2024 yılı güzünde 5.424 dekarı suluya 17.273 dekarı ise kuruya olmak üzere toplam 22.697 dekar hububat ekilişi yapılmıştır.

Sezon sonunda, ekiliş üzerine alınan yağış miktarı, ortalamada %17 civarında daha az gerçekleşmiştir.

Kazımkarabekir Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 196,1 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının biraz üzerindedir. Geçen yıla göre %31 verim artışı olmuştur.

Sultansuyu Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 355,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasıyla hemen hemen aynı düzeydedir. Nisan ayında sıcaklıkların 0 °C'nin altına düşmesi sebebiyle (2 gün) gelişim yavaşlamış ve soğuk zararı görülmüş, verimi olumsuz etkilemiştir.

Ulaş Tarım İşletmesi Müdürlüğü; işletmede ekiliş üzerine 256,0 mm yağış alınmış olup, 20 yıllık alınan yağış ortalamasının altındadır. Bitkilerde çıkış problemi görülmemiş olup, susuzluk stresi görülmüştür. Nisan ayında (8 gün) ve Mayıs ayında (6 gün) sıcaklıkların 0°C'nin altına düşmesi sebebiyle gelişim yavaşlamış ve soğuk zararı görülmüş, bu da verimi olumsuz etkilemiştir.

Tablo 11. İşletmeler İtibarıyla Ekilişler Üzerine Düşen Yağış Miktarı

İşletme Adı	20 Yıllık Ekiliş Üzerine Düşen Yağış (mm)	2024-2025 Ekiliş Üzerine Düşen Yağış (mm)
Altınova-Konya	293	183
Anadolu-Eskişehir	295	221
Boztepe-Antalya	704	812
Ceylanpınar-Şanlıurfa	258	103
Çukurova-Adana	563	226

Dalaman-Muğla	813	1.159
Gökhöyük-Amasya	307	239
Gözlü-Konya	296	197
Karacabey-Bursa	433	378
Kazımkarabekir-Iğdır	204	196
Koçaş-Aksaray	294	196
Konuklar-Konya	300	213
Malya-Kırşehir	281	171
Polatlı-Ankara	284	210
Sultansuyu-Malatya	303	355
Türkgeldi-Kırklareli	398 +	262
Ulaş-Sivas	280	256

5.5.1.1. Buğday Üretimi

TİGEM'in 12 işletmesinde 2024-2025 sezonu için, 2024 yılı güz döneminde; 485.088 dekarı suluda ve 400.354 dekarı kuruda olmak üzere toplam 885.442 dekar arazide buğday ekimi yapılmıştır. Ekilişlerde; 6'sı makarnalık ve 24'ü ekmeklik olmak üzere toplam 30 çeşit yer almıştır. Bu ekilişin; %62'sini Ceylanpınar, %28'ünü Altınova, Gözlü, Malya ve Polatlı işletmeleri, %10'unu ise diğer 7 işletmenin ekilişleri oluşturmuştur.

2025 yılında Ceylanpınar işletmesinde 102.682 dekar Çukurova İşletmesinde 5.653 dekar olmak üzere toplamda 108.335 dekar buğday ekili alan terkin edilmiştir.

Dolayısıyla, 2024 yılındaki 885.452 dekar buğday ekilişinden 2025 yılında 777.117 dekarı hasat edilebilmiş, toplam 266.307 ton buğday üretimi yapılarak, verim 343 kg/dekar olarak gerçekleşmiştir. Kuru tarım alanlarında ortalama verim 170 kg/dekar ve sulu tarım alanlarındaki ortalama verim 447 kg/dekar olarak gerçekleşmiştir.

TİGEM'in 12 işletmesinde 2026 yılında hasat edilmek üzere 2025 yılı güzlük ekim döneminde, suluda 497.675 dekar ve kuruda 348.684 dekar olmak üzere toplam 846.359 dekar buğday ekimi gerçekleştirilmiş ve 334.509 ton üretim hedeflenmiştir.

Tablo 12. TİGEM İşletmeler İtibariyle Buğday Üretimi

İşletmeler	2023		2024		2025	
	Hasat (da)	Üretim (ton)	Hasat (da)	Üretim (ton)	Hasat (da)	Üretim (ton)
Altınova-Konya	88.936	29.776	91.081	11.021	88.071	15.857
Anadolu-Eskişehir	10.721	4.020	10.412	2.955	10.678	2.593
Boztepe-Antalya	-	-	-	-	-	-
Ceylanpınar-Şanlıurfa	559.447	213.954	542.754	194.144	484.400	198.742
Çukurova-Adana	19.157	3.123	20.496	9.223	17.848	3.215
Dalaman-Muğla	9.571	5.532	8.971	4.123	8.892	4.274
Gökhöyük-Amasya	8.292	4.342	7.698	3.934	7.364	3.899

Gözlü-Konya	29.959	15.546	28.807	10.137	31.644	7.202
Karacabey-Bursa	38.754	17.296	9.797	2.630	20.400	9.824
Gölmarmara	-	-	20.357	4.193	-	-
Konuklar-Konya	7.341	2.504	5.327	1.465	7.184	1.704
Malya-Kırşehir	42.715	17.793	41.658	6.971	24.435	3.306
Polatlı-Ankara	85.233	28.302	73.322	10.052	71.806	13.571
Türkgeldi-Kıklareli	3.205	1.655	4.265	2.029	4.385	2.116
Ulaş-Sivas	-	-	-	-	-	-
Toplam	903.331	343.843	864.945	262.879	777.117	266.307

NOT: Toplam hasat alanı içerisinde Kazımkarabekir İşletmesinde 10 da deneme olarak ekilen alanda yer almaktadır.

Tablo 13. TIGEM Mahsul Buğday Üretimi

Yıllar	Buğday Üretimi					
	Kuruda		Suluda		Genel	
	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)
2000	-	-	-	-	635.185	177.819
2005	-	-	-	-	941.641	284.529
2010	773.162	191.128	88.483	28.061	861.645	219.190
2015	580.286	182.165	339.848	164.935	920.134	347.100
2016	430.143	95.061	404.858	206.661	835.001	301.722
2017	542.392	118.211	410.823	206.124	953.215	324.335
2018	416.950	77.206	399.156	175.698	816.106	252.905
2019	493.051	133.556	364.354	118.108	857.405	251.664
2020	436.595	108.657	450.600	177.823	887.195	286.479
2021	440.830	58.778	429.394	206.228	870.224	265.006
2022	279.084	73.107	422.668	200.577	701.752	273.684
2023	488.968	135.082	414.363	208.761	903.331	343.843
2024	431.740	82.142	433.205	180.737	864.945	262.879
2025	292.056	49.707	485.061	216.600	777.117	266.307
Ortalama	467.105	108.733	386.901	174.193	844.635	275.533

5.5.1.2. Arpa Üretimi

Orta Anadolu Bölgesindeki 6 işletmede, Doğu Anadolu Bölgesindeki 1 işletmede, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki 1 işletmede ve Sahil Bölgesindeki 1 işletmede 2024-2025 sezonu için 2024 güz döneminde 9 çeşitle 21.644 dekarı sulu ve 101.000 dekarı kuru olmak üzere toplam 122.644 dekar arazide sertifikalı tohum üretim amaçlı arpa ekilişi yapılmıştır.

2024 yılı güzlük arpa ekiminden 2025 yılında 122.644 dekar alan hasat edilmiş, 31.613 ton arpa üretimi ya-

pılmış, ortalama verim 259 kg/dekar olarak gerçekleşmiştir. Kuru tarım alanlarında ortalama verim 216 kg/dekar ve sulu tarım alanlarındaki ortalama verim 453 kg/dekar olarak gerçekleşmiştir.

TİGEM'in 9 işletmesinde 2026 yılında hasat edilmek üzere 2025 yılı güzlük ekim döneminde; suluda 20.917 dekar ve kuruda 113.257 dekar olmak üzere toplam 134.174 dekar arpa ekimi gerçekleştirilmiş ve 38.200 ton üretim hedeflenmiştir.

Tablo 14. TİGEM Arpa Üretimi

Yıllar	Arpa Üretimi					
	Kuruda		Suluda		Genel	
	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)
2011	71.062	24.797	2.071	920	73.133	25.717
2012	66.761	15.904	1.919	726	68.680	16.630
2013	74.004	25.282	2.207	1.105	76.211	26.386
2014	74.850	9.611	4.282	1.628	79.132	11.239
2015	79.132	24.207	6.801	3.092	85.933	27.299
2016	61.075	6.998	16.469	7.072	77.544	14.070
2017	82.530	18.971	17.639	7.777	100.169	26.738
2018	84.369	20.856	15.362	6.146	99.731	27.002
2019	78.875	15.843	16.855	6.311	95.730	22.155
2020	82.025	20.339	17.709	8.433	99.734	28.772
2021	77.531	6.730	16.813	8.123	94.344	14.853
2022	84.052	18.118	19.983	10.848	104.215	28.967
2023	79.288	30.686	19.931	9.319	99.219	40.005
2024	84.390	20.827	19.528	8.183	103.918	29.010
2025	101.000	21.817	21.644	9.796	122.644	31.613
Ortalama	78.730	18.732	13.281	5.965	92.022	24.697

Tablo 15. İşletmeler İtibariyle Arpa Üretimi

İşletmeler	2023		2024		2025	
	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)
Altınova-Konya	23.340	9.007	30.590	5.116	23.340	5.379
Ceylanpınar-Şanlıurfa	7.533	2.988	7.205	2.780	9.652	4.250
Çukurova-Adana	127	60	362	168	661	311
Gözlü-Konya	28.995	11.254	29.545	7.885	24.600	5.274
Koçaş-Aksaray	5.521	2.812	5.453	2.150	5.786	2.862
Konuklar-Konya	9.523	3.347	9.646	3.470	9.397	1.611
Malya-Kırşehir	17.919	7.263	15.134	4.600	33.606	6.837
Polatlı-Ankara	-	-	-	-	9.757	3.134
Sultansuyu-Malatya	6.301	3.274	5.983	2.841	5.845	1.955
Toplam	99.219	40.005	103.918	29.010	122.644	31.613

5.5.1.3. Tritikale Üretimi

Tritikale üretimi 2025 yılında Kazımkarabekir, Koçaş, Türkgeldi ve Ulaş İşletmelerinde yapılmıştır. 2024 güz döneminde 5 çeşitte 2.670 dekarı sulu ve 13.894 dekarı kuru olmak üzere toplam 16.564 dekar arazide sertifikalı tohum üretim amaçlı tritikale ekilişi yapılmıştır.

2025 yılı hasat döneminde toplamda 4.131 ton mahsul hasat edilmiş olup, suluda 368 kg/dekar ve kuru-

da 227 kg/dekar olmak üzere ortalama 249 kg/dekar verim alınmıştır.

2025 yılı güzlük ekim döneminde gerçekleştirilen, suluda 2.274 dekar ve kuruda 14.365 dekar olmak üzere toplam 16.639 dekar tritikale ekimi ile 2026 yılı için 5.422 ton mahsul üretimi hedeflenmiştir.

Tablo 16. İşletmeler İtibariyle Tritikale Üretimi

İşletmeler	2023		2024		2025	
	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)
Koçaş-Aksaray	316	130	343	101	356	99
Türkgeldi-Kırklareli	1.525	390	990	488	870	284
Ulaş-Sivas	14.641	6.965	14.548	3.776	14.838	3.548
Kazımkarabekir-Iğdır	-	-	400	122	500	200
Toplam	16.482	7.485	16.281	4.487	16.564	4.131

Tablo 17. TİGEM Tritikale Üretimi

Yıllar	Mahsul Tritikale Üretimi					
	Kuruda		Suluda		Genel	
	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)
2011	2.000	666	445	235	2.445	900
2012	2.420	386	645	293	3.065	679
2013	6.560	2310	625	317	7.185	2627
2014	4.350	659	998	395	5.348	1.054
2015	5.376	1846	1301	655	6.677	2.501
2016	8.391	2.476	1.130	529	9.521	3.005
2017	6.483	1.322	1.489	535	7.726	1.972
2018	16.161	5.233	677	317	16.838	5.550
2019	12.788	4.022	1.195	480	13.983	4.502
2020	18.210	5.185	873	399	19.083	5.584
2021	10.961	2.043	1.739	683	12.700	2.726
2022	15.934	2.589	2.157	800	18.091	3.389
2023	14.774	6.568	1.708	918	16.482	7.485
2024	14.405	3.909	1.876	578	16.281	4.487
2025	13.894	3.148	2.670	983	16.564	4.131
Ortalama	10.180	2.824	1.302	541	11.466	3.373

5.5.1.4. Yulaf Üretimi

TİGEM'de 2012 yılından itibaren üretimine başlanan yulaf, Sultansuyu ve Karacabey işletmelerinde 2024 güz döneminde bir (1) çeşitle 120 dekar sulu ve 2.394 dekar kuru olmak üzere 2.514 dekar arazide mahsul ve sertifikalı tohum üretim amaçlı ekilişi yapılmıştır. 2025 yılı hasadı sonucunda sulu verim 386 kg/da,

kuru verim 264 ve ortalama verim 270 kg/da olarak gerçekleşmiş, toplam 678 ton mahsul elde edilmiştir.

2025 yılı güzlük ekim döneminde ise Sultansuyu İşletmesinde 2026 yılında hasat edilmek üzere 1.142 dekar sulu şartlarda, 674 dekar kuru şartlarda olmak üzere toplam 1.816 dekar yulaf ekimi gerçekleştirilmiş ve 669 ton üretim hedeflenmiştir.

Tablo 18. İşletmeler İtibariyle Yulaf Üretimi

İşletmeler	2023		2024		2025	
	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)
Karacabey-Bursa	1.000	410	300	90	1.000	360
Sultansuyu-Malatya	1.369	368	1.517	464	1.514	318
Toplam	2.369	778	1.817	554	2.514	678

Tablo 19. TİGEM Yulaf Üretimi

Yıllar	Mahsul Yulaf Üretimi					
	Kuruda		Suluda		Genel	
	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)
2012	-	-	4.206	873	4.206	873
2013	-	-	4.609	634	4.609	634
2014	820	34	4.052	798	4.872	832
2015	472	81	3.724	1.349	4.196	1.430
2016	-	-	3.724	1.482	3.724	1.482
2017	1.198	182	1.682	655	2.880	837
2018	851	101	2.718	966	3.569	1.066
2019	450	131	2.223	955	2.673	1.086
2020	980	241	2.598	1.042	3.938	1.283
2021	1.103	145	1.308	491	2.411	635
2022	603	121	1.239	445	1.842	565
2023	2.000	637	369	140	2.369	778
2024	575	149	1.242	405	1.817	554
2025	2.394	631	120	46	2.514	678
Ortalama	1.040	223	2.415	734	3.259	910

Tablo 20. TİGEM'de Üretimi Yapılan Hububat Tohumu Çeşitleri (2025)

İŞLETMELER		ALTINOVA	ANADOLU	C EYLANPINAR	ÇUKUROVA	DALAMAN	GÖKHÖYÜK	GÖZLÜ	KARACABEY	KOÇAŞ	KONUMLAR	MALYA	POLATLI	SULTANSUYU	TÜRKGELDİ	ULAŞ				
ÇEŞİTLER																				
BUĞDAY	EKMEKLİK	BAYRAKTAR 2000																		
		BEZOSTAYA 1																		
		BOZOK																		
		CEYHAN 99																		
		CUMHURİYET 75																		
		ÇAVUŞ																		
		ES 26																		
		EYMENBEY																		
		FLAMURA 85																		
		GOLİA																		
		KAŞİFBEY 95																		
		KATE A-1																		
		KARAKALPAK																		
		KIPÇAK																		
		PANDAS																		
		PEHLİVAN																		
		REİS																		
		KOÇ 1453																		
		SELAMİBEY																		
		SELÇUKLU																		
	SÖNMEZ 2001																			
	ŞAHİKA																			
	TOSUNBEY																			
	ZİYABEY 98																			
	MAKARNALIK	Ç-1252																		
		EMİNBEY																		
		EKER																		
		KIZILTAN 91																		
SÜMERLİ																				
ZÜHRE																				

5.5.2. Sıcak İklim Tahılları:

Sıcak iklim tahılları içerisinde ülkemizde ağırlıklı olarak mısır ve çeltik tarımı yapılmaktadır. TİGEM, ülkemizde hibrit mısır tohumu ekiminin yaygınlaşmasından önceki süreçte melez çeşitlerdeki tohum üretimini yaygın olarak sürdürmüş, daha sonra özel sektör tohumculuk firmalarının hibrit tohumu yaygın bir şekilde üretmesi sonucu bu alandaki faaliyet sahasını küçültmüştür. Ancak yakın zamana kadar TİGEM, özel sektör tohumculuk firmalarının hibrit tohum üretimi için ihtiyaç duyduğu izolasyon mesafesini sağlayan büyük ölçekli sulu tarım arazi taleplerinin karşılanması için her yıl ortalama 110-120 bin dekar

sulu tarım arazisini ortak üretime açmıştır. 2025 yılından itibaren TİGEM'in kendi üretmediği cinslerde ortak tohumluk üretimi yapılarak ülke tohum üretimine katkı sağlanması ve münavebeye amacıyla, pamuk ve patates cinslerinde özel sektörle ortak tohumluk üretimi modeli uygulamaya konulmuş olup, taleplere göre 2025 yılında yaklaşık 25 bin dekar alanda uygulama gerçekleştirilmiştir.

Mısır ekilişlerin tamamına yakın kısmında hibrit tohum kullanılmaktadır. Ülkemizde hibrit mısır tohumluğu üretimi ağırlıklı olarak özel sektör firmaları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Tablo 21. Türkiye Hibrit Mısır Tohumu Dağıtım Miktarı (ton)

TÜRLER	2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Hibrit Mısır	14.547	30.763	56.671	48.786	61.847	70.149	75.213	34.615
İhtiyacı Karşılama (%)	123	210	329	235	226	322	369	129

Kaynak: TOB

Tablo 22. TİGEM Hibrit Mısır Tohumu Dağıtım Miktarı (ton)

TÜRLER	2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Hibrit Mısır	402	84	619	235	127	193	192	85
TİGEM'in Ülke Dağıtımındaki Payı (%)	2,8	0,3	1,1	0,5	0,2	0,3	0,2	0,2

5.5.3. Yem Bitkileri

Ülkemiz hayvancılık sektörünün ihtiyaç duyduğu kaba yem üretiminin temel girdisini yem bitkileri tohumluğu oluşturmaktadır. 2024 yılı TÜİK verilerine göre ülkemizde yer alan 27,0 milyon dekar yem bitki-

leri arazisi içerisinde 5,6 milyon dekar yonca, 2,5 milyon dekar fiğ, 1,2 milyon dekar korunga, 5,0 milyon dekar silaj mısır ve 12,7 milyon dekar diğer çeşitler yer almaktadır.

Tablo 23. Türkiye Yem Bitkileri Ekim Alanları (2025)

TÜRLER	2023		2024		2025*	
	Alanı (da)	Oranı (%)	Alanı (da)	Oranı (%)	Alanı (da)	Oranı (%)
Yonca	6.004.043	22	5.607.488	21		
Fiğ	2.836.285	10	2.452.678	9		
Korunga	1.461.287	6	1.241.541	5		
Silaj Mısır	5.286.172	19	5.046.195	19		
Diğerleri	11.610.471	43	12.637.620	46		
Toplam	27.198.258	100	26.985.522	100		

Kaynak: TÜİK

(*) 2025 yılı verileri rapor basım aşamasında yayımlanmamıştır.

Yem bitkileri içerisinde önemli bir yeri olan, önemi her geçen yıl daha da fazla anlaşılan ve artan talebe bağlı olarak ekim alanları sürekli artan silajlık mısır ekiminde kullanılan tohumluğun büyük bir kısmı ülkemizde üretimi yapılan hibrit mısır tohumluğundan karşılanmaktadır.

Yem bitkileri içerisinde yonca; verimi, kalitesi, içeriğindeki besini, vitamin ve mineral değerleri yönüyle ayrı bir öneme sahiptir. Ülkemizde yem bitkileri içerisinde en fazla ekim alanına sahip olup, 5 yılda bir yenileme hesabına göre her yıl yaklaşık 3.862 ton sertifikalı yonca tohumuna ihtiyaç duyulmaktadır. 2024 yılında ülkemizde 3.908 ton sertifikalı yonca tohumu üretilmiştir. Kurumumuz tarafından tescil edilen Gözlü-1 Yonca çeşidimiz, yonca tohumluk üretimimizde önemli bir yer tutmaktadır.

Ülkemizde fiğ ve özellikle de korunga, sulama imkanı olmayan arazilerde tarımı yapılan kaba yem bitkileri-

dir. Bu bitkilerin tohumlarının ülkemizdeki üretimleri son yıllara kadar genelde sertifikasız, seleksiyon sistemine dayalı olarak yapılmaktayken, son yıllarda üretimi yapılan çeşitlerin tescil çalışmalarına ağırlık verilmekte ve sertifikalı üretim ve kullanım miktarlarında her yıl artış görülmektedir. 2020 yılında kurumumuz tarafından geliştirilen üç adet korunga çeşidi (Koç 1461, Emre, Fatih) tescil edilerek 2025 yılında tohumluk üretimine devam edilmiştir.

TİGEM, 2025 yılında sertifikalı yem bitkileri tohumu olarak 100 ton yonca, 1.021 ton fiğ, 340 ton korunga ve 14 ton çayır otları ve yem bezelyesi olmak üzere toplam 1.475 ton dağıtım gerçekleştirmiştir. Yem bitkileri sertifikalı tohum dağıtımının 2026 yılında kademe olarak 3.300 tona çıkarılması hedeflenmiştir.

Tablo 24. TİGEM Yem Bitkileri Tohum Dağıtım Miktarları (ton)

TÜRLER		2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Yonca	Dağıtım (ton)	129	262	82	129	190	171	86	100
	TİGEM'in Ülke Dağıtımındaki Payı (%)	31	18	5	3	6	5	3	3
Fiğ	Dağıtım (ton)	553	1.260	831	1.789	919	909	696	1.021
	TİGEM'in Ülke Dağıtımındaki Payı (%)	69	96	99	72	100	28	36	22
Korunga	Dağıtım (ton)	885	493	31	600	491	154	1.644	340
	TİGEM'in Ülke Dağıtımındaki Payı (%)	100	57	97	52	55	12	100	100

5.5.4. Yağlı Tohumlar

Ülkemizin yağlı tohumlar üretiminde önemli bir açığı bulunmasına rağmen, bu grubun içerisinde yer alan ve en büyük paya sahip bulunan ayçiçeği tohumluğunun tamamı hibrit olarak üretilmekte, ülkemiz to-

hum ihtiyacının tamamının karşılanmasının yanında önemli bir miktar da ihraç edilmektedir. Bu gruptaki türlerin tohum üretim ve dağıtımlarının tamamına yakını özel sektör firmaları tarafından yürütülmektedir.

Tablo 25. Türkiye Yağlı Tohum Dağıtım Miktarları (ton)

TÜRLER		2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Ayçiçeği	Dağıtım (ton)	3.072	10.558	13.814	14.858	8.146	11.419	16.766	5.776
	Ülke İhtiyacını Karşılama (%)	132	396	518	509	208	901	1.088	148
Soya	Dağıtım (ton)	796	1.172	2.354	3.975	2.522	3.017	5.436	3.496
	Ülke İhtiyacını Karşılama (%)	84	38	71	83	66	98	129	80
Kanola	Dağıtım (ton)	30	142	171	114	2.657	736	356	268
	Ülke İhtiyacını Karşılama (%)	9	44	49	32	1.610	41	28	227

Kaynak: TOB

TİGEM de geçmiş dönemde ayçiçeği tohum üretimi konusunda çalışmış ancak, daha sonraki dönemlerde özel sektör firmalarının yaygın bir şekilde hibrit tohum üretim faaliyetinde bulunması ve hibrit çeşitlerin verim ve kalitelerinin yüksek olması nedeniyle ayçiçeği tohumu üretiminden vazgeçmiştir. Ancak, uzun yıllardan bu yana mısır tohumluğunda olduğu gibi TİGEM, hibrit tohum üretimi için ihtiyaç duyulan izolasyon mesafesini sağlayan büyük ölçekli sulu tarım arazisini özel sektör tohumculuk firmalarına ortak üretime açmış olup bu uygulama hala devam etmektedir.

Pamuk başta olmak üzere, soya, kanola gibi diğer yağ bitkilerinin verimli ve kaliteli yeni çeşitlerinin sertifikalı tohumlarının üretilmesi hususunda özel sektör firmaları, araştırma enstitüleri ve üniversiteler tarafından yürütülen çalışmalar TİGEM tarafından da takip edilmektedir.

5.5.5. Yemelik Tane Baklagiller

Ülkemizde bu grupta 2024 yılında 4,6 milyon dekar nohut, 3,1 milyon dekar mercimek ve 0,91 milyon dekar kuru fasulye ekimi yapılmıştır. Her yıl sertifikalı olarak yaklaşık 22 bin ton nohut, 14 bin ton mercimek ve 3 bin ton kuru fasulye tohumlarına ihtiyaç bulunmaktadır. (2025 yılı verileri yayımlanmamıştır)

Nohut, mercimek ve kuru fasulye üreticilerimiz, sertifikalı tohum fiyatlarını yüksek bulmaları nedeniyle genellikle kendi üretimleri olan mahsulü tohum olarak kullanmaktadır. Son yıllarda üst üste aynı tohumların kullanılması sonucunda bazı hastalıkların yaygınlaşmaya başlaması ve verimlerde düşüş yaşanması nedeniyle sertifikalı tohum kullanımına hızlı bir geçiş görülmektedir.

TİGEM, 2025 yılında Azkan çeşidinden 34 ton nohut tohumu ile 611 ton kırmızı mercimek tohumu dağıtılmıştır. Bu miktarın 592 tonu İpek çeşidinde gerçekleşmiştir.

Ceylanpınar İşletmesinde tohumluk amaçlı üretimi yapılan buğday alanlarının münavebeye girmesi ve toprağın fiziksel yapısının iyileştirilmesi amacıyla, geniş alanlarda bir baklagil bitkisi olan kırmızı mercimek ekimi yapılmaktadır.

2024-2025 ekim sezonunda Ceylanpınar İşletmesinde 58.040 dekar sulu alanda kırmızı mercimek ekimi yapılmıştır. 2025 yılında yapılan hasattan 5.375 ton ürün alınmış, verim 93 kg/da olarak gerçekleşmiştir.

Nohut Üretimi

Nohut bitkisi de tıpkı kırmızı mercimek gibi münavebeye girmesi ve toprağın fiziksel yapısının iyileştirilmesi bakımından önemli bir bitki olup, 2025 yılında Gökhöyük İşletmesinde tohumluk amaçlı üretimi yapılmıştır.

2024 yılı ekilişinden elde edilen üründen 2025 yılında 38 ton tohumluk tedarik edilmiş olup, 2025 yılında bununun 34,7 tonunun dağıtımını gerçekleştirilmiştir.

2025 yılında Gökhöyük İşletmesinde toplam 2.277 dekar tohumluk amaçlı ekimden 80 ton ürün alınmış ve verim 35 kg/dekar olmuştur. 2025 yılı üretiminden toplam 3,3 ton devir ile birlikte 65 ton tohumluk tedarik edilmiş olup, 49 tonu 2026 yılında dağıtılmak üzere piyasaya sunulacak, 16 tonu ise ekilişlerde kullanılacaktır.

Tablo 26. Türkiye Nohut ve Mercimek Tohum Dağıtım Miktarları (ton)

TÜRLER		2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Nohut	Dağıtım	166	403	2.257	19.504	19.463	13.867	19.153	17.293
	Ülke İhtiyacını Karşılama (%)	0,4	3	6	38	30	22	31	26
Mercimek	Dağıtım	651	682	1.131	36.043	46.421	48.472	27.295	12.260
	Ülke İhtiyacını Karşılama (%)	65	145	5	145	97	108	65	28

Kaynak: TOB

Tablo 27. TİGEM Nohut ve Mercimek Tohum Dağıtım Miktarları (ton)

TÜRLER		2002	2010	2015	2020	2022	2023	2024	2025
Nohut	Dağıtım	83	75	25	106	97	95	84	34
	TİGEM'in Ülke Dağıtımındaki Payı (%)	50	19	1	0,5	0,5	0,7	0,4	0,2
Mercimek	Dağıtım	650	621	524	956	1.106	614	626	611
	TİGEM'in Ülke Dağıtımındaki Payı (%)	100	91	46	3	2	1,3	2,29	4,9

5.5.6. Kenevir Üretimi:

Endüstriyel kenevirin farklı kullanım alanları ve faydaları, üreticilerin bu bitkiye karşı ilgisi artırmıştır. Bununla birlikte, özellikle tarımsal üretimin en önemli girdisi olan tohum temini konusunda sıkıntı bulunması nedeniyle 2019 yılında ülkemiz kenevir üretimi konusunda başlatılan çalışma doğrultusunda kuruluşumuza tohum üretimi görevi verilmiş, yerli tohumun geliştirilmesi ve çoğaltılması öncelikli hedeflerden birisi olarak belirlenmiştir.

2021 yılında; yeni geliştirilen ve ülkemizin ilk tescilli kenevir çeşitlerinden olan "Vezir 55" çeşidinin tohum-

luk üretim ve satış hakkı, çeşit sahibi Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsünden TİGEM tarafından satın alınarak, Gökhöyük Tarım İşletmesi Müdürlüğünde 34 da alanda ekimi gerçekleştirilmiştir. Bundan 3.400 kg ürün alınmış, verim 100 kg/da olarak gerçekleşmiştir. Bu çeşitten 2.110 kg ilk kez ülkemizde dağıtılmak üzere sertifikalı kenevir tohumu hazırlanmıştır.

Vezir 55 çeşidinden 2025 yılı ekim döneminde dağıtılmak üzere 14.350 kg kenevir tohumu tedarik edilmiş, bunun 1.815 kg'ı işletme ekilişinde kullanılmış, 12.535 kg'ı dağıtılmıştır.

Tablo 28. Kenevir Üretim Verileri

İşletmeler	2023		2024		2025	
	Hasat (da)	Üretim (ton)	Hasat (da)	Üretim (ton)	Hasat (da)	Üretim (ton)
Gökhöyük-Amasya	257	22,1	257	23,1	749	47,1

Tablo 29. TİGEM’de Yetiştirilen Yem Bitkileri ve Nohut, Mercimek, Soya Tohum Çeşitleri (2025)

İŞLETMELER		ALTINOVA	CEYLANPINAR	GÖKHÖYÜK	GÖZLÜ	KARACABEY	KOÇAŞ	KONUKLAR	MALYA	POLATLI	SULTANSUYU	ULAŞ
ÇEŞİTLER												
YONCA	BİLENSOY 80											
	NİMET											
	GÖZLÜ 1											
FIĞ	ALPER(ADİ)											
	CUMHURİYET 99 (ADİ)											
	SELÇUK 99 (ADİ)											
	DORUK (ADİ)											
	ÜRKMEZ (ADİ)											
	ALTINOVA 2002 (MACAR)											
	TARM BEYAZI 98 (MACAR)											
KORUNGA	EMRE											
	FATİH											
	KOÇ 1461											
	ÖZERBEY 03											
SUNİ ÇAYIR MERA	KILÇIKSIZ BROM											
	OTLAK AYRIĞI											
YEM BEZELYESİ	PEMBE İNCİ											
KENEVİR	VEZİR 55											
HİBRİT MISIR	72 MAY-80											
NOHUT	AZKAN											
MERCİMEK	FIRAT 87											
	ÇAĞIL											
	İPEK											

5.5.7. TİGEM Özel Sektör İşbirliğine Dayalı Tohum Üretim Faaliyetleri

Son yıla kadar TİGEM’in önemli ve öncelikli faaliyet konusu olan sertifikalı hububat tohumluğu üretim alanlarının münavebeye girmesi ve özel sektör tohumculuk firmalarının büyük ölçekli sulu tarım arazi taleplerinin karşılanması ve TİGEM’in üretmediği bitki cinslerine ait tohumlukların özel sektör tarafından üretilmesini sağlayarak, ülkesel tohumculuk üretimine katkıda bulunmak amacıyla her yıl ortalama 100-110 bin dekar arazide ortak üretim veya sezonluk kiralama yapılırken, 2025 yılından itibaren TİGEM’in kendi üretmediği cinslerde ortak tohumluk üretimi yapılarak ülke tohum üretimine katkı sağlanması ve münavebeye amacıyla, pamuk ve patates cinslerinde özel sektörle ortak tohumluk üretimi modeli uygulamaya konulmuş olup, taleplere göre 2025 yılında yaklaşık 25 bin dekar alanda uygulama gerçekleştirilmiştir.

vebeye amacıyla, pamuk ve patates cinslerinde özel sektörle ortak tohumluk üretimi modeli uygulamaya konulmuş olup, taleplere göre 2025 yılında yaklaşık 25 bin dekar alanda uygulama gerçekleştirilmiştir.

5.5.8. Bahçe Bitkileri

TİGEM’in, 1980 yılına kadar meyve, sebze ve fidan üretiminde faaliyetlerde bulunmakla birlikte özel sektörün 1980’li yıllarda fidan, fide ve sebze tohumluğu üretimine girmesiyle, bu alandaki etkinliği giderek azalmıştır. Virüsten ari narenciye, fıstık ve badem olmak üzere 2025 yılında 43.884 adet fidan ve çöğür üretimi yapılmıştır.

5.5.9. Mirasımız Yerel Tohum Projesi

Ülkemizin genetik kaynaklarına sahip çıkmak ve atalarımızın yıllardır yetiştirdiği ürünleri gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla, 2017 yılında “Yerel Tohum Buluşmaları” projesi kapsamında ilki İzmir’de olmak üzere, Samsun ve Şanlıurfa illerinde yerel tohum buluşmaları yapılarak, projenin temeli atılmıştır.

Kısa sürede, yerel tohum olduğu beyan edilen tohumlar, halk elinden Tarım ve Orman Bakanlığına teslim edilmeye başlanmış ve teslim edilen tohumların sayısı 2021 yılı sonunda 1.138 adede ulaşmıştır. Teslim alınan tohumların yarısı devletin kontrolünde saklanmak ve muhafaza edilmek amacıyla Gen Bankasında koruma altına alınmış, diğer yarısı ise çoğaltılması, tanımlarının yapılması ve tescil işlemlerinin tamamlanması amacıyla TİGEM ve TAGEM’e verilmiştir. Bakanlığımızın bünyesinde yer alan kuruluşlar tarafından, gerekli özellikleri taşıyan tohumların çoğaltılması ve tescilinin yapılması süreçleri eş zamanlı olarak sürdürülmüştür. TİGEM işletmeleri ve TAGEM enstitülerinde yetiştirilen kavun, karpuz, fasulye, domates, kabak, biber, patlıcan, çeltik, lahana, roka, tere, turp, acur, dereotu, sarımsak türlerinin ekimleri yapılmış, tohumları çoğaltılmış, bitki tasnif ve tanımları yapılmıştır. Söz konusu türlere ait çeşitlerin tescil işlemleri 2025 yılında tamamlanmış bugüne kadar 49 çeşit tescil edilmiş ve 01.02.2021 tarihinde milli çeşit listesinde yayınlanmıştır. 2024 yılında, bahse konu çeşitlerin çoğaltılıp, sertifikalandırılarak üreticilerle buluşturulması çalışmaları başlatılmıştır. 2025 yılında 11 çeşitte sertifikalı tohum üretimi yapılarak, satışa sunulmuş ve üreticilerle buluşturulmuştur.

5.5.10. Sertifikasyon Laboratuvarı Faaliyetleri

Bakanlığımızdan buğday, arpa, yulaf, tritikale, çavdar, mısır, nohut, fasulye, mercimek cinslerinde alınan yetki devri çerçevesinde Sertifikasyon Laboratuvarı kurularak, 2016 yılından itibaren faaliyete geçirilmiştir. Böylece ürettiğimiz tohumluğun önemli bir kısmının kendi laboratuvarımızda sertifikalandırılması sağlanmış, bu da numunelerin incelemeye alınarak sertifikalandırılması arasındaki zamanı hızlandırmış, üreticiler adına tohumluk teminindeki süreyi önemli miktarda kısaltmıştır.

Sertifikasyon laboratuvarında yılda ortalama 4.500 adet numune analiz edilerek, 140 bin ton tohumluğa

sertifika raporu verilmektedir. 2025 yılında 4.837 adet numune analiz edilerek 144 bin ton tohumluğa sertifikasyon raporu verilmiştir.

5.5.11. AR-GE Faaliyetleri

TİGEM Gazi Tesislerinde kurulan Kalite ve Toprak Analiz Laboratuvarında bitki ıslah çalışmalarının sıhhatli yürütülmesi, piyasada mevcut olan kaliteli ve verimli çeşitlerle rekabet edebilecek çeşitlerin ıslahında yüksek verimli, adaptasyon kabiliyeti ve kalitesi yüksek, hastalıklara dayanıklı ıslah materyallerinin tespitinin yanı sıra toprak, yaprak, sulama suyu, gıda-kalite ile kaba ve kesif yem analizleri için gerekli bütün tahliller yapılmaktadır.

Son yıllarda AR-GE biriminin faaliyetleri sonucunda TİGEM adına fiğ, yonca, buğday, arpa, tritikale, korunga ve mercimek çeşitleri ıslah edilerek, tescil ettirilmiştir.

TİGEM’in misyon ve vizyonu dikkate alınarak, faaliyetlerin daha verimli gerçekleştirilmesi bakımından, 2019 yılının başından itibaren AR-GE birimi yeniden yapılandırılmış, verim ve kaliteyi artıracak çalışmalarla, demonstrasyon çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Bu doğrultuda; ıslahçı materyalleri ve elit kademe üretimlerinin yapılması ile yurt içi ve yurt dışında belirlenen çeşitlerin verim ve adaptasyon denemelerinin kurulması, zirai mücadele ilacı, kimyevi gübre ve yeni nesil organik ve organomineral gübrelerin vb. denemelerinin yürütülmesi, Kalite ve Toprak Analiz Laboratuvarında toprak, sulama suyu, işletmelerimiz üretimi yem ve mahsullerin kalite analizlerinin yapılması faaliyetleri yürütülmekte olan başlıca çalışmalardır.

Gerçekleştirilen AR-GE faaliyetleri kapsamında 2002-2016 yılları arasında; “Altınova-2002” (kışlık fiğ), “Ceylan” (tüylü fiğ) ve “Gözlü-1” (kışlık yonca) olmak üzere toplam 3 yem bitkisi çeşidi, ülkemiz bitkisel üretiminin hizmetine sunulmuştur.

2018 yılında iki adet mercimek çeşidi, 2019 yılında tescil edilen 7 adet buğday çeşidi ile yurt dışından getirilen 2 buğday ve 1 tritikale çeşidi, 2020 yılında üç adet korunga çeşidi ve 2021 yılında tescil edilen dört adet buğday çeşidi ile birlikte tescilli çeşitlerin sayısı 26’ya ulaşmıştır. 2022 yılında üç adet makarnalık buğday çeşidi tescile sunulmuş ve 2024 yılında tescil edilmeleriyle, TİGEM adına tescil edilen çeşit sayısı tüm türlerde 29 adet olmuştur.

Atalarımızın yıllardır yetiştirdikleri ürünleri gelecek kuşaklara aktarmak, tüketicinin bu ürünlere kolay ulaşmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen "Mirasımız Yerel Tohum" projesi de AR-GE birimi tarafından yürütülmektedir.

6. TEŞEBBÜSÜN YERLİ VE ULUSLARARASI RAKİPLERİYLE VEYA BENZER FAALİYET GÖSTEREN KURULUŞLARLA KARŞILAŞTIRILMALARI

6.1. TİGEM'in Benzer Faaliyet Gösteren Yerli Kuruluşlarla Karşılaştırması

Ülkemizde 2025 yılında faaliyet gösteren 889 tohumculuk kuruluşu olup, bunların 287'si TİGEM bayisidir. TİGEM'in, 2025 yılında satışını gerçekleştirdiği sertifikalı tohumların değeri 42 milyon USD olup, bayilerimizin ortalama büyüklükleri ise 146 bin USD dir.

6.2. TİGEM'in Ülkemiz Tohumculuk Sektörü İçerisindeki Önemi

TİGEM, önümüzdeki dönemde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslararası gelişmeler boyutunu bir bütün olarak ele alan, örgütlü, rekabet gücü yüksek ve sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla, ülkemiz tarım sektörünün en önemli girdilerinden olan sertifikalı tohum

üretimi faaliyetlerindeki etkinliğini artırarak sürdürmeyi hedeflemektedir. Toplu ve büyük arazi varlığına, tohum üretim ve dağıtımında yüksek kapasiteye, Ar-Ge çalışmalarına uygun, özel sektör ve ilgili kuruluşlarla işbirliğine müsait alt yapıya sahip olması, faaliyet alanıyla ilgili önemli bilgi birikimi ve tecrübesi bulunması, TİGEM'i ülkemiz tohumculuk sektörü içerisinde en önemli kuruluşlarından biri haline getirmektedir.

TİGEM'in 2025 yılında satışını gerçekleştirdiği sertifikalı tohumların değeri 42 milyon USD dir.

TİGEM'in temel politikası, sahip olduğu zenginlikleri iyi değerlendirerek tohum üretim kapasitesini artırmak, özel teşebbüslerle birlikte tohumculukla ilgili milli tedarik sistemini geliştirmek ve uluslararası rekabet gücüne sahip bir tohumculuk sektörüne öncülük etmektir.

Sonuçta TİGEM, kurumsal kimliği yanında tarım sektörünün geliştirilmesindeki araştırmacı, uygulamacı ve eğitici rolüyle de öne çıkarak, üretken ve dinamik bir kamu kurumu niteliğinde olduğunu göstermektedir.

TARIM İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

📍 Karanfil Sokak No: 62 Bakanlıklar / ANKARA

☎ 0 312 417 84 70 📞 0 312 417 78 39

✉ info@tigem.gov.tr 🌐 www.tigem.gov.tr